

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-4.04

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Навчально-науковий інститут денної освіти

Кафедра педагогіки та суспільних наук

Форма навчання денна

Допускається до захисту

Завідувач кафедри педагогіки та
суспільних наук
д.і.н., професор І.М.Петренко

«_____» _____ 2021р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**«ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ
СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ»**

освітня програма «Педагогіка вищої школи»

ступеня магістр

Виконавець роботи Бондаренко Владислав Сергійович
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник к.психол.н., доц. Тодорова Ірина Степанівна

(підпис, дата)

Полтава 2021

АНОТАЦІЯ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 80 сторінок.

Ключові слова: соціалізація, сучасні інформаційні технології, соціалізація студентів, дистанційне навчання, адаптація, віртуальне освітнє середовище.

Об'єкт дослідження – процес соціалізації студентів у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – Організаційно-методичні засади ефективної соціалізації студентів в умовах дистанційного навчання.

Методи дослідження. Відповідно визначених завдань використано такі методи дослідження:

– теоретичні: аналіз використаних джерел; дослідження, уточнення та розкриття його основних положень дослідження; аналіз, синтез, абстрагування, систематизація емпіричних даних, моделювання що;

– емпіричні: анкетування, бесіда, тестування, опитування, педагогічний експеримент;

– статистичні – для встановлення вірогідності результатів дослідницько-експериментальної роботи та їх інтерпретації.

Наукова новизна, теоретична значимість дослідження одержаних результатів дослідження полягає у тому, що:

– цілісно досліджено педагогічні основи процесу соціалізації студентів у вищому навчальному закладі, узагальнено особливості та умови процесу соціалізації студентів, розроблено структуру і зміст складових соціалізації;

– запропоновано комплекс показників і критеріїв успішної соціалізації студентів першого курсу у ВНЗ, підібрано комплекс діагностичних методів;

– виявлений позитивний зв'язок між успішністю соціалізації та участю студентів першого курсу у різноманітних формах онлайн групової навчальної та позанавчальній діяльності;

– проаналізовано досвід Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» з організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання;

– обґрунтовано комплекс психолого-педагогічних умов, що забезпечують успішність процесу соціалізації студентів у ВНЗ підчас дистанційного навчання.

Практичне значення результатів дослідження:

– підібрано та перевірено інструментарій діагностики досліджуваного процесу, що включає критерії, показники та рівневі характеристики результатів соціалізації студентів першого курсу в умовах дистанційного навчання, які рекомендовано до використання викладачами ВНЗ;

– виявлено та доведено до відома кураторів зміст проблем, труднощів, з якими стикаються студенти першого курсу, запропоновано систему виховних заходів з допомоги студентам у процесі соціалізації та адаптації в умовах дистанційного навчання;

– запропоновано програму соціалізації студентів першого курсу, реалізація якої кураторами і викладачами дозволить їм цілеспрямовано керувати процесом соціалізації студентів в умовах дистанційного навчання.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	10
1.1. Дистанційна форма навчання у вищих навчальних закладах: переваги і недоліки.....	10
1.2. Дистанційне навчання як засіб соціалізації особистості	17
1.3. Кіберсоціалізація студентів в умовах дистанційного навчання.....	22
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ У ЗВО.....	26
2.1. Програма та методичні аспекти дослідження психолого-педагогічних умов соціалізації студентів у ЗВО	26
2.2. Результати емпіричного дослідження психолого-педагогічних умов соціалізації студентів у ЗВО	33
Розділ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ВІРТУАЛЬНОГО СОЦІАЛІЗУЮЧОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	40
3.1. Шляхи удосконалення психолого-педагогічних умов соціалізації студентів у ЗВО	40
3.2. Вправи для оптимізації емоційного стану в умовах вимушеної ізоляції через дистанційне навчання.....	44
Висновки до розділу 3	49
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми. Глобальні за своїми масштабами інноваційні процеси, що відбуваються в системі вищої освіти, потребують переходу в навчанні від традиційного пасивного накопичення суми знань до вмотивованого засвоєння студентами технологій здобуття наукової інформації та умінь реалізовувати свої знання в професійній діяльності. З огляду на це навчальний процес у сучасному вищому навчальному закладі має бути спрямований на підготовку компетентного спеціаліста, мобільного на ринку праці, комп'ютерно грамотного. Йдеться, власне, про перебудову вищої професійної освіти, про необхідність використання таких технологій навчання, які б активізували пізнавальну й творчу діяльність студентів, забезпечували формування знань та вмінь, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Інтенсивний розвиток інформаційної індустрії, її вплив на науку, культуру, освіту зумовлює зміни в системі освіти з урахуванням соціального замовлення, продиктованого інформаційним суспільством. Етап розвитку, на якому перебуває сьогодні педагогічна теорія і практика, характеризується станом варіативності, постійною динамікою, що потребує від педагога вияву креативності як нормативної професійної властивості особистості, а від студента – вміння ефективно обробляти величезні масиви інформації.

Перегляд поглядів на саму сутність і зміст соціалізації значною мірою визначається інформатизацією освіти, запровадженням у навчання нових інформаційних технологій, які, по-перше, змінюють способи подання інформації; по-друге, змінюють способи аналізу та дослідження проблем; по-третє, оскільки вони впливають на постановку й методи дослідження проблеми, то можуть змінювати способи прийняття рішень. Таким чином нові інформаційні технології постають як нові інтелектуальні засоби, тим самим впливають на саму сутність освіти.

Водночас слід мати на увазі, що достатньо високу педагогічну ефективність

мають лише ті освітні технології, які:

- забезпечують діалоговий режим у процесі розв’язання різних пізнавальних завдань;
- мають вбудовані довідники;
- забезпечують моделювання даних і видачу індивідуальних завдань;
- звільняють від безлічі рутинних обчислень;
- передбачають порівняння різних методів і підходів, а також закономірностей за допомогою машинного експерименту;
- проводять оперативне й поточне тестування на основі спеціального банку запитань і відповідей.

З поширенням у світі нових інформаційних технологій і з появою Інтернету у вищих закладах освіти склалися передумови появи й розвитку нового напрямку в освіті – дистанційного навчання, що ґрунтується на комп’ютерних і телекомунікаційних технологіях.

Проведений аналіз можливостей інфокомунікаційних технологій, які впливають на забезпечення повноцінної загальнопедагогічної підготовки, показав на існування недостатньої розробленості питань соціалізації студентів за дистанційних умов, що спонукало до пошуків ефективних шляхів вирішення проблеми і зумовило вибір теми дослідження: **«Організаційно-методичні засади соціалізації студентів в умовах дистанційного навчання»**.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка організаційно-методичних умов, які забезпечують успішність соціалізації студентів у вищому навчальному закладі під час дистанційного навчання.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу педагогічної, психологічної, філософської літератури та нормативної документації здійснити теоретичний аналіз проблеми соціалізації студентів у вищому навчальному закладі, уточнити і розкрити зміст основних понять дослідження.

2. Систематизувати та схарактеризувати зміст, етапи та механізми

соціалізації студентів у вищому навчальному закладі; визначити й охарактеризувати чинники соціалізації студентів першого курсу.

3. Теоретично обґрунтувати критерії та показники рівнів соціалізованості студентів у вищому навчальному закладі, підібрати діагностичні методики для оцінки успішності соціалізації студентів першого курсу.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-методичні умови, які забезпечують успішність соціалізації студентів першого курсу у вищому навчальному закладі підчас дистанційного навчання.

Об'єкт дослідження – процес соціалізації студентів у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – Організаційно-методичні засади ефективної соціалізації студентів в умовах дистанційного навчання.

Методи дослідження: *теоретичні методи:* системно-структурний аналіз вживався з метою систематизації теоретичних узагальнень і досвіду соціалізації студентів у вищих педагогічних закладах України; порівняльний метод застосовувався для аналізу науково- методичної літератури, періодичних видань і нормативних актів. Використання цих методів здійснювалося на засадах об'єктивності й альтернативних підходів до обробки зібраного фактичного матеріалу; *емпіричні:* педагогічне спостереження за освітнім процесом студентів; методи опитування, тестування, інтерв'ю з викладачами ; обсерваційні – пряме й опосередковане спостереження; прогностичні (метод експертних оцінок, самоаналіз, самооцінка); констатувальний і формувальний експерименти, завдяки яким виявлені якісні показники соціалізації та ефективність системи дистанційного навчання.

Логіка та етапи дослідження. Дослідження здійснювалося в період з 2020 по 2021 р. і складалось із трьох етапів. На першому етапі (вересень – грудень 2020 р.) визначалися вихідні позиції дослідження, вивчалися праці вчених з педагогіки, психології, філософії, соціології. Формувалося уявлення про основні теоретичні питання, окреслено коло наукової літератури, яка послужила основою для визначення сутності та чинників процесу соціалізації, а також

шляхів і можливостей її удосконалення в умовах дистанційного навчання.

Другий етап (січень – травень 2021 р.) включав підбор та апробацію методик, проведення пілотажного опитування, виявлялися психолого-педагогічні умови, в яких відбувається процес соціалізації студентів в обраному навчальному закладі, уточнювався і конкретизувався понятійний апарат, гіпотеза дослідження.

Третій етап (червень – грудень 2021 р.) присвячений проведенню емпіричного дослідження, аналізу, систематизації, інтерпретації результатів дослідження в цілому, формулюванню висновків, оформленню матеріалів роботи. Використовувалися методи математичної обробки та порівняльного аналізу емпіричних даних, структурування матеріалу в табличній і графічній формах.

Наукова новизна, теоретична значимість дослідження одержаних результатів дослідження полягає у тому, що:

– цілісно досліджено педагогічні основи процесу соціалізації студентів у вищому навчальному закладі, узагальнено особливості та умови процесу соціалізації студентів, розроблено структуру і зміст складових соціалізації;

– запропоновано комплекс показників і критеріїв успішної соціалізації студентів першого курсу у ВНЗ, підібрано комплекс діагностичних методів;

– виявлений позитивний зв'язок між успішністю соціалізації та участю студентів першого курсу у різноманітних формах онлайн групової навчальної та позанавчальної діяльності;

– проаналізовано досвід Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» з організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання;

– обґрунтовано комплекс психолого-педагогічних умов, що забезпечують успішність процесу соціалізації студентів у ВНЗ підчас дистанційного навчання.

Практичне значення результатів дослідження:

– підібрано та перевірено інструментарій діагностики досліджуваного процесу, що включає критерії, показники та рівневі характеристики результатів

соціалізації студентів першого курсу в умовах дистанційного навчання, які рекомендовано до використання викладачами ВНЗ;

– виявлено та доведено до відома кураторів зміст проблем, труднощів, з якими стикаються студенти першого курсу, запропоновано систему виховних заходів з допомоги студентам у процесі соціалізації та адаптації в умовах дистанційного навчання;

– запропоновано програму соціалізації студентів першого курсу, реалізація якої кураторами і викладачами дозволить їм цілеспрямовано керувати процесом соціалізації студентів в умовах дистанційного навчання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідались, обговорювались і отримали позитивну оцінку на засіданнях кафедри педагогіки та суспільних наук.

Публікації. Результати дослідження відображено у науковій статті автора «Особливості соціалізації студентів в умовах дистанційного навчання» в збірнику наукових статей магістрів ів навчально-наукового інститут денної освіти : у 2 ч. Полтава : ПУЕТ, 2021. Ч. 1. С. 129-134.

Структура і обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 65 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Дистанційна форма навчання у вищих навчальних закладах: переваги і недоліки

У зв'язку з пандемією, перехід на дистанційну форму навчання студентів університету поставив перед вищими навчальними закладами складне завдання організації навчальної діяльності – онлайн навчання. Освіта як одна з найважливіших складових суспільства, з одного боку, залежить від процесів, що відбуваються в ньому, повинна швидко реагувати та відповідати стану науково-технічного прогресу, тенденціям розвитку економічної сфери країни, з іншого боку, впливає на всі процеси і сторони життя, оскільки готує фахівців, розвиває особистість, формує певні життєві погляди. Тому особливої уваги заслуговує сучасний стан, проблеми впровадження та перспективи інновацій в освіту нашої держави.

Дистанційне навчання - це процес взаємодії між викладачем і студентом на відстані один від одного, це - можливість застосування на заняттях інноваційних методів, засобів навчання, що базуються на комунікаційних Інтернет-технологіях.

Через розповсюдження COVID-19 в Україні почали запроваджувати карантинні заходи, що призвело до закриття всіх навчальних закладів та перехід їх на дистанційне навчання. Готовність до дистанційного навчання була різною, особливо виникали технічні проблеми: відсутність інтернету, комп'ютерів, навчально-методичного забезпечення в мережі Інтернет, а головне – це неготовність здобувачів та викладачів до дистанційного навчання. Зокрема одним із найбільш вагомих недоліків називають відсутність особистого спілкування з викладачем, а також спілкування з іншими здобувачами. Однак, поява цілої низки месенджерів, програм відеоконференцій переводять

спілкування в дещо інший, але не менш корисний та цікавий формат. Однак безперечним лишається той факт, що дистанційна освіта не сприяє розвитку комунікабельності й не підходить для опанування навичок командної роботи.

Крім того, багато викладачів зазначають серед негативних чинників дистанційного навчання є відсутність сильної мотивації до самостійного навчання без нагляду викладача. І з цим неможливо не погодитись. Для більшості перехід на дистанційне навчання в умовах пандемії – це не власний вибір чи обдуманий і зважений крок. Тому величезна відповідальність і тягар правильної переорганізації навчального процесу ліг на плечі викладачів, які також були не готові до цього й мусили одночасно вчитись та навчати інших.

Для проведення лекційних, семінарських та практичних занять дуже популярними стали програмні платформи ZOOM та MS TEAMS. Надзвичайно корисною виявилась функція запису онлайн-лекції, коли здобувач може повернутись і прослухати пояснення ще раз, зупинити лекцію з метою законспектувати або обдумати почуту тезу. Недоліком цих програм є те, що неможливо провести в них підсумкові контрольні роботи, а також диференційований залік чи екзамен. Одним із вирішення цієї проблеми є Віртуальне середовище університету як додаткова платформа дистанційного навчання здобувачів. Віртуальне середовище університету – це матеріали навчально-методичного забезпечення дисциплін: підручники, конспект лекціями, методичними вказівками до виконання лабораторних, семінарських і практичних робіт, робочі та навчальні програми дисциплін, тести, завантаження наукових відеороликів, а також розміщення завдань для самостійного.

Технологія дистанційного навчання вважається однією з найбільш ефективних та прогресивних систем підготовки спеціалістів. На думку більшості дослідників Н. В. Казаринової, Б. І. Шуневича, Г. Яценка, С. Степаненка, В. Ю. Стрельнікова, основою освітнього процесу дистанційного навчання є самостійна робота студента.

Процес науково-технічного та соціального прогресу, кризові економічні, демографічні, політичні, екологічні та інші явища, що виникають у сучасному

світі, неминуче позначаються на системі освіти. На сьогоднішній день рівень освіти неминуче залежить від вміння пристосовуватись до вимогливого соціально-економічного середовища, використовуючи інноваційні методи навчання. Одним з таких методів є дистанційне навчання.

Дистанційне навчання - сукупність технологій, що забезпечують доставку студентам основного обсягу навчального матеріалу, інтерактивна взаємодія студентів і викладачів у процесі навчання, надання студентам можливості самостійної роботи з навчальними матеріалами. Ця система була винайдена у Великобританії і зараз активно використовується жителями Європи, для одержання додаткової освіти.

Ефективність самостійного навчання залежить від правильної організації заняття викладачем, підбору відповідних навчально-методичних матеріалів, використання методів та технологій дистанційної освіти.

В умовах самоізоляції викладач використовує різноманітні форми он-лайн навчання. Проведення лекцій. Студент має доступ до інформації через: - слухання лекції в записі на порталі університету; - розсилку тексту лекції та презентації до неї на електронну скриньку студентів;

- розсилку плану лекції та списку літератури для самостійного пошуку студентами потрібної інформації.

Проведення семінарських занять у форматі відеоконференцій з невеликими підгрупами студентів забезпечує активну взаємодію між викладачем і студентом. Така форма роботи дає можливість студентам активно брати участь в семінарі.

Викладач може оцінити ступінь засвоєння матеріалу студентами за рівнем активності.

На лабораторних заняттях використовуються мультимедіа технології, технології моделювання, проектні технології для перевірки використання засвоєних знань на практиці.

Керування самостійною роботою студентів забезпечується такою формою роботи як консультація, що використовується для самостійного опанування дисципліни. Найкращою формою перевірки результатів засвоєння навчального

матеріалу є проведення контролю знань у формі тестів. Дистанційне навчання має ряд переваг перед традиційним (очним) навчанням:

- можливість навчатися у зручний для студента час;
- доступність, отримання освіти незалежно від місця проживання;
- технологічність, отримання інформації з різноманітних Інтернет-джерел;
- підвищення рівня самоорганізації студента;
- індивідуальний підхід;
- комфортні умови.

Але досвід роботи зі студентами в умовах самоізоляції показав, що дистанційне навчання має ряд недоліків, а саме:

- ускладнена ідентифікація студентів, складно перевірити хто насправді відповідає;
- недосконалість мережі та повільний Інтернет, технічні проблеми;
- відсутність, або є дуже дорогими комп'ютерні програми;
- недостатній контакт викладача зі студентом;
- невміння або небажання студента навчатися самостійно;
- складність об'єктивного оцінювання знань студента через використання ним інтернет - ресурсів, навчальних матеріалів, допомогу іншої особи;
- недостатність практичних занять, що впливає на якість отримання знань

Відповідно до вимог сьогодення та використання інноваційних методів дистанційного навчання, відбуваються суттєві зміни і у викладацькій діяльності, змінюється роль викладача в навчальному процесі. Викладача не замінює комп'ютер, змінюється лише його роль. Викладач - це організатор, консультант-наставник, що здійснює методичну, організаційно-консультативну допомогу студентам в рамках конкретної програми дистанційного навчання.

Викладач розробляє програмно-методичне забезпечення, консультує студентів в процесі навчання, контролює виконання завдань, створює психологічно-комфортні умови для навчання.

У процесі офлайн-навчання заняття проходять за традиційною методикою і вимагають необхідного загального рівня підготовки здобувачів. При

дистанційному навчанні виявляються індивідуальні інтелектуально-вольові ресурси, власні пріоритети в навчанні, самостійність, цілеспрямованість, відповідальність і мотивація самовдосконалення, самоосвіти та саморозвитку особистості. Розвивається інформаційна комунікативна культура всіх суб'єктів освітнього процесу.

Дистанційне навчання доступне молоді з особливими потребами, оптимізує можливості дуальної освіти, дає змогу реалізовувати ключові принципи трансформації системи вищої освіти України: єдність науки та навчання; неперервна освіта впродовж життя.

Студент, постійно виконуючи практичні завдання, здобуває стійкі автоматизовані навички. Формування теоретичних і практичних навичок досягається в процесі систематичного вивчення матеріалів і прослуховування й повторення за диктором вправ на аудіо- й відеоносіях .

Головною перевагою дистанційної освіти є мобільність та економія часу. Таке навчання дає змогу вчитися, знаходячись на будь-якій відстані від навчального закладу. Все, що потрібно – персональний комп'ютер та інтернет з'єднання.

Дистанційне навчання звільняє від необхідності відвідувати навчальний заклад у визначений розкладом час. Така система дає можливість навчатися людям з медичними обмеженнями, створюючи рівні можливості одержання освіти. Для викладачів система дистанційної освіти створює можливості самовдосконалюватись.

Під час дистанційного навчання студентів формується готовність до постійного оволодіння новими знаннями, мобілізуються їх задатки, здібності та обдарованість, утверджуються навички брати на себе відповідальність, співпрацювати, розвивається новий тип мотиваційної сфери, що впливає на загальну креативність студента, сприяє створенню нової позиції особистості.

В процесі самостійного опрацювання інформації студенти набувають корисні якості, що стають у нагоді в майбутньому професійному житті. Окрім всього, ця інноваційна форма навчання дозволяє здобувати освіту паралельно з

побудовою кар'єри, без ризику втратити при цьому роботу [1].

Проте, ця форма освіти має і свої недоліки. Одним з найважливіших факторів дистанційного навчання є поступовість та послідовність. Вступ до дистанційного навчання не має бути неочікуваним як для студентів, так і для викладачів, адже це може стати психоемоційним приводом для стресу, якщо нову форму навчання потрібно опанувати терміново.

Ефективність методу дистанційного навчання набагато більша при невеликій кількості студентів, кожен з яких має бути достатньо мотивований. Перед викладачами постає ще одне нелегке завдання: впевнене володіння персональним комп'ютером. Суспільство розвивається, а разом з ним і не без того високі умови для працівників освіти[2].

Відсутність особистісного контакту між викладачем та студентом обумовлює менш ефективне передання знань та їх засвоєння, що погіршує процеси спілкування і соціалізації як студентів, так і викладачів. Можливість негайного обговорення запитань, що виникають у студентів в процесі виконання завдань, та роз'яснення викладачем ситуації на конкретних прикладах, часто відсутня.

Мобільність вважають головною перевагою дистанційного навчання, однак вона має бути забезпечена наявністю певних умов і можливостей. Зокрема, необхідною є наявність відповідної комп'ютерної техніки та якісного інтернет з'єднання, проте студенти з віддалених регіонів країни можуть навіть не мати доступу до цього.

Використання даних інноваційних сервісів дає змогу викладачам і студентам взаємодіяти в режимі реального часу, що стало особливо важливим в період введення карантину і переводу студентів на дистанційне навчання. Водночас, оволодіння цими ресурсами викладачами кафедри дає можливість постійно підвищувати рівень кваліфікації не тільки з дисципліни, але й з комп'ютерних та інформаційних технологій

Нові умови проведення педагогічного процесу вимагають пошук нових підходів проведення практичних занять зі студентами. Аналіз літературних

джерел визначає декілька аспектів, що можуть бути впровадженні в навчальний процес вищої школи. Останні рекомендації учбового відділу Стенфордського університету заохочують проведення синхронізованої комунікації зі студентами при виключеній камери або обмеження її використання. Крім того, рекомендується налагодження якості інтерперсональної комунікації зі студентами, звертаючи увагу на їх почуття, проблеми, з якими вони стикаються у форматі онлайн навчання. Також доречним вважається розглянути інші від відеоконференції форми комунікації та розповсюдження інформації, як інформаційні листи, опитування у форматі тестування, повідомлення тощо. Окремо наполягається на встановленні чіткого обмеження у часі, що відводиться на відеоконференцію при одночасному підключенні викладача та студентів, бути емпатійними до тих студентів, які не бажають вмикати камери відео зв'язку тощо. Задля обмеження часу, який відводиться на синхрону зустріч викладач-студенти, пропонується записувати заздалегідь відеоповідомлення з матеріалом інформування, роз'яснення, уточнення для студентів.

Пріоритетом сучасної концепції модернізації вищої освіти має бути створення інноваційного середовища у вищих навчальних закладах шляхом нововведень, таких як інноваційні методи навчання. Такий метод освіти як дистанційне навчання досить зручний та ефективний, хоча і має свої недоліки й обмеження. Водночас, він дозволяє виявити нові здібності студентів, використовуючи мінімум часу та зусиль.

Однак, для успішного впровадження дистанційного навчання потрібно переглянути зміст і спрямованість підготовки та підвищення кваліфікації педагогів з метою формування їх професійної готовності до роботи в умовах інноваційного навчання, запровадити систему матеріального стимулювання педагогів, які активно впроваджують інноваційні методи у навчальний процес. За таких умов метод дистанційного навчання може бути ефективним як для студентів, так і для викладачів.

1.2. Дистанційне навчання як засіб соціалізації особистості

На початку XXI століття чисельність закладів дистанційного навчання різних типів у світі перевищила 1100. В окремих країнах (Китай, Латвія, Нідерланди, Алжир, Великобританія, Туреччина та ін.) від 10 до 25 % студентів отримують освіту у закладах дистанційної освіти. Вперше термін *distant education* (дистанційне навчання) було вжито у 1892 році у каталозі кореспондентських курсів Університету штату Вісконсін (США).

Перший заклад дистанційного навчання – Берлінський інститут вивчення іноземних мов – було створено викладачами іноземних мов Берлінського університету Ч. Тусеном і Г. Ланченштейдтом у 1856 році. Навчання в ньому відбувалося за перепусткою, що отримало назву «*corresponding learning*».

У 1858 році Лондонський університет дозволив допуск пошукачів до захисту дипломних робіт від осіб, які навчалися самостійно або за перепискою. 1877 року шотландський Університет Святого Андрія розпочав заочну підготовку жінок з різних країн на звання ліценціата мистецтв.

Заочну підготовку студентів започаткували у 1899 р. – Королівський університет Канади; 1891 р. – Чиказький університет (США); 1911 – Квіслендський університет (Австралія).

Розвиток дистанційного навчання у другій половині XIX-го та впродовж першої половини XX ст., коли його обсяги значно зросли, став можливим завдяки масовому впровадженню поштового, телеграфного, телефонного зв'язку, радіо та телебачення, можливості яких стали активно використовуватися учасниками навчального процесу.

Поряд із традиційним навчанням в університетах створюються структури дистанційного (заочного) навчання, розробляється педагогічна логістика його навчального процесу.

Відбувається юридичне визнання цієї форми навчання шляхом підтвердження студентами набутої кваліфікації і отримання офіційних документів про освіту.

Дистанційна освіта є дешевшою. Здобувачеві нема потреби виїжджати на проживання до іншої країни, витрачаючи власні кошти і на навчання, і на перебування закордоном. Крім того, це дає можливість навчатися в зручний для себе час і в зручному місці. Це безсумнівний плюс для людей з обмеженими можливостями, батьків із маленькими дітьми, мешканців віддалених районів тощо. Зокрема, саме дистанційне навчання має прийти на зміну звичній заочній формі навчання, де більшість матеріалу здобувач мав опановувати самостійно. Така форма навчання є зручною для викладача. Він може приділяти увагу більшій аудиторії здобувачів і працювати, перебуваючи, наприклад, у декретній відпустці. Це також зручно в періоди лікарняного, коли самопочуття не заважає вчитися або навчати, але є небезпека зараження інших. Навчання в спокійній обстановці. У здобувачів менше приводів для хвилювання перед зустріччю з викладачами на заліках та екзаменах. Виключається можливість суб'єктивної оцінки: на систему, яка перевіряє правильність відповідей на питання тесту, не вплине успішність здобувача з інших предметів, його суспільний статус та інші чинники.

Сучасне дистанційне навчання: по-перше, дає можливість створити наукові та навчальні джерела, які в разі перевищують можливості інформаційних джерел на паперових носіях і стали доступними необмежній аудиторії;

по-друге, дистанційне навчання, засноване на комп'ютерній техніці та телекомунікаційних мережах, відкрило якісно нові умови зручного та кмайже необмеженого спілкування у синхронному та асинхронному режимах учасників навчального процесу.

Завдяки цьому воно перетворюється із переважно самостійного навчання у переважно дистанційно-діалогове;

по- третє, дистанційні технології як ніколи раніше дозволяють зробити цей процес прозорим ;

по-четверте, дистанційні засоби дозволяють передовим університетам світу здійснювати експансію на освітні ринки будь-яких країн. Питаннями

вивчення дистанційної освіти займалися ряд вчених, як от В. Ю. Биков, Є. Ю. Володимирська, Н. Б. Євтух, В. О. Жулкевський, С. А. Калашникова, М. Ю. Карпенко, С. П. Кудрявцева, В. М. Кухаренко, П. І. Підкасітий, Є. С. Полат, Н. Г. Сіротенко, Є. М. Смирнова-Трибульська, П. В. Стефаненко, В. П. Тіхоміров, О. В. Хміль, А. В. Хуторський та ін.

Під соціалізацією в сучасній соціології зазвичай розуміють процес засвоєння індивідом зразків поведінки, психологічних механізмів, соціальних норм і цінностей, необхідних для успішного функціонування індивіда в даному суспільстві .

Соціалізація охоплює всі процеси залучення до культури, комунікації і навчання, за допомогою яких людина набуває соціальну сутність і здатність брати участь у соціальному житті. Таким чином соціалізація виступає як процес взаємодії індивіда із соціальним оточенням.

Структура соціалізації включає : соціальне пізнання, оволодіння визначеними навичками практичної діяльності, інтеріоризація визначених норм, позицій і ролей, вироблення ціннісних орієнтацій і установок, а також включення людини в активну творчу діяльність.

Соціалізація містить у собі і виховання, адже цілеспрямована дія на індивіда задля прищеплювання йому визначених навичок доповнюється практикою соціальної діяльності, участю його в різних неформальних групах тощо. Відзначається також велика автономія індивіда в процесі соціалізації. Адже, будучи продуктом суспільства, він вільний обирати самостійно ті чи інші цінності й установки, орієнтуючись не тільки на загальні регулятивні принципи середовища, але й на власні схильності.

У ході соціалізації індивід грає як пасивну роль (засвоєння соціального досвіду, сприйняття цінностей і н.), так і активну роль (вироблення визначеної системи орієнтацій, установок та ін.).

Отже, очевидним є те, що соціалізація неможлива без активної участі самої людини в процесі освоєння соціального досвіду і культури. Змістом і результатом соціалізації визнається засвоєння системи знань, норм і цінностей,

соціального досвіду, соціальних якостей і рис, соціальних ролей зразків і психологічних механізмів поведінки. Провідні феномени соціалізації: засвоєння ціннісних орієнтацій, стереотипів поведінки, діючих соціальних норм, звичаїв, інтересів. Процес соціалізації продовжується протягом всього життя і має такі стадії : до трудова, трудова, після трудова.

Загально визнаним є діяльнісний характер соціалізації, тому важливим є активність індивіда в житті. Головним висновком сучасної теорії соціалізації є : « особистість, що формується – не об'єкт якихось зовнішніх впливів, а активний суб'єкт саморозвитку» [1]. Важливим є положення, що процес соціалізації відбувається як стихійно, так і цілеспрямовано під впливом безлічі посередників, тобто суспільних структур і інститутів, роль яких по-різному виявляється на різних стадіях соціалізації. Серед посередників: родичі, друзі, навчальні заклади, різні колективи, організації, засоби масової інформації, література, мистецтво тощо.

В основі механізму соціалізації лежить активно-перетворювальна діяльність людини, за допомогою якої відбувається її в життя і культуру суспільства, формування соціальних зв'язків, засвоєння загальних способів практичної діяльності, розвиток свідомості і самосвідомості, систем соціальної орієнтації. Отже, соціалізація є процесом взаємо- і самореалізації особистості в ході її активної трудової діяльності.

На прикладі моделі «міжособистісного спілкування» (у західній соціології), яка розглядає соціалізацію як процес і результат групового впливу на особистість, прослідкуємо механізм використання дистанційного навчання для інтенсифікації процесу соціалізації. Один із авторів даної концепції обґрунтував три стадії соціалізації: I – імітації, II – рольових ігор, III–колективних ігор.

Дистанційна форма навчання дає сьогодні можливість створення систем масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією, незалежно від годинних і просторових поясів.

Крім того, системи дистанційної освіти дають рівні можливості всім людям незалежно від соціального статусу в будь-яких районах країни і за кордоном

реалізувати права людини на освіту і отримання інформації.

Саме ця система може найбільш адекватно і гнучко реагувати на потреби суспільства і забезпечити реалізацію конституційного права на освіту кожного громадянина України.

Питаннями вивчення дистанційної освіти займалися ряд вчених, як от В. Ю. Биков, Є. Ю. Володимирська, Н. Б. Євтух, В. О. Жулкевський, С. А. Калашникова, М. Ю. Карпенко, С. П. Кудрявцева, В. М. Кухаренко, П. І. Підкасістий, Є. С. Полат, Н.Г. Сіротенко, Є.М. Смирнова-Трибульська, П.В. Стефаненко, В.П. Тіхоміров, О. В. Хміль, А. В. Хуторський та ін.

Як відзначають дослідники [3], безперечними перевагами дистанційного навчання є:

- більш висока ефективність професійної підготовки в порівнянні з вечірньою та заочними формами навчання при більш низькій вартості освітніх послуг; – скорочення термінів навчання;

- можливості паралельного навчання в російському і зарубіжному вузах;
- незалежність студента від географічного розташування вузу. Експерименти підтвердили, що якість і структура навчальних курсів, так само як і якість викладання при дистанційному навчанні часто набагато краще, ніж при традиційних формах навчання.

Основною причиною незадоволеності особистості системою дистанційного навчання є брак спілкування з викладачем.

Особистість, яка навчається на дистанційній формі навчання, відчуває труднощі у встановленні контакту в контексті освітньої системи; достовірно гірше оцінює викладачів за особистісними і професійними якостями; мало піклується про свою майбутню професію, як би «не бачить» себе в ній. Образ Я особистості під час дистанційного навчання характеризується менш позитивним ставленням до себе, ніж у ситуації традиційного навчання.

Конкретних, чітко виражених проблем у спілкуванні студентів, які навчаються на дистанційній формі, не має. Рівень суб'єктивного контролю (внутрішньо особистісної відповідальності) не відрізняється у студентів, що

проходять навчання за дистанційною формою, і студентів, що навчаються за традиційною формою навчання в університеті.

Рівень суб'єктивного контролю (внутрішньо особистісної відповідальності) значимо, що знаходяться в ситуації традиційного навчання: рівень інтернальності вище у студентів, що навчаються за традиційною формою навчання. Студенти, які навчаються за дистанційною формою навчання достовірно рідше вважають себе відповідальними, ніж у ситуації традиційного навчання в університеті. В системі традиційного навчання і дистанційного навчання достовірно частіше студенти приписують відповідальність за якість отриманої освіти собі, ніж викладачам.

Нові електронні технології можуть не тільки забезпечити активне залучення учнів у навчальний процес, але і дозволяють керувати цим процесом на відміну від більшості традиційних навчальних середовищ. Інтеграція звуку, руху, образу і тексту створює нову надзвичайно багату за своїми можливостями навчальне середовище, з розвитком якої збільшиться і ступінь залучення учнів у процес навчання. Інтерактивні можливості використовуються в системі дистанційного навчання програм і систем доставки інформації дозволяють налагодити і навіть стимулювати зворотний зв'язок, забезпечити діалог і постійну підтримку, що є неможливим у більшості традиційних систем навчання.

1.3. Кіберсоціалізація студентів в умовах дистанційного навчання

Інтернет настільки глибоко увійшов у життя сучасного суспільства, що він безпосередньо накладає свій «відбиток» на процес соціалізації особистості.

А найбільш динамічною й мінливою соціальною групою цього суспільства є студентство, для якого комп'ютерна, електронна, мобільна та інша інформаційно-комунікаційна техніка сьогодні стала необхідним робочим інструментом, посередником у процесі комунікації, провідником у віртуальну

реальність. Віртуальний простір відіграє значну роль у становленні людини як особистості, відбувається перегляд існуючої системи цінностей, життєвих орієнтирів. Придбання нових знань і навичок, практично корисних і застосовуваних у роботі в епоху інформаційного суспільства значно розширює можливості самореалізації і сприяє кар'єрному зростанню. Сьогодні особливо актуальними стали інформаційні технології дистанційного навчання, які дають змогу реалізувати принцип безперервного навчання, особливо в умовах всесвітньої пандемії та карантину. Ці умови навколишнього середовища та життєдіяльності продукують необхідність студента звикати й адаптуватися до них, а також виробляти додаткові вміння та навички, засвоювати нові зразки поведінки.

Порівняно зі спілкуванням у реальному житті, студенти мають значно більше часу на вивчення питань, розв'язання задач, підготовку творчих завдань, складання відповідей, участь у наукових заходах. Крім цього, в Інтернет-середовищі, не витрачаючи часу на переміщення у просторі й без будь-яких суттєвих матеріальних витрат, студент може спілкуватися з людьми з різних куточків світу. Але ці інтереси можуть носити як соціально корисний, гуманний, нейтральний характер, так і асоціальний і, навіть, антисоціальний [1].

Девіантна й делінквентна поведінка суб'єкта кіберсоціалізації може бути пов'язана передусім із порушенням авторських прав, нетолерантністю до соціокультурних відмінностей, хакерством, кібертероризмом тощо. Сьогодні серед молоді катастрофічних масштабів набувають хепіслепінг – розміщення в Мережі відеороликів із записами реальних сцен насильства, дифамація – відправлення або публікація в кіберпросторі наклепу на жертву та кіберзнущання.

Одним із негативних ефектів кіберсоціалізації може бути Інтернет-адикція (Інтернет-залежність). У найширшому розумінні Інтернет-залежність є нав'язливим бажанням користувача вийти в Мережу та нездатність з неї вийти. Суть патологічної Інтернет-залежності полягає в домінуванні поганого над хорошим, що супроводжується серйозними порушеннями в здатності індивіда

функціонувати в реальному світі.

Окрім того доступ до надзвичайного обсягу інформації створює ілюзію всезнання, що врешті знижує цінність процесу пошуку та засвоєння знань самостійно. Студенти не завжди самодисципліновані, свідомі й самостійні.

Використовуючи платформи дистанційного навчання, соціальні мережі, форуми та вебінари, студенти повинні проявити себе, самореалізуватися, мати змогу висловлювати свої думки та ідеї, ставити питання, спілкуватися з викладачами та іншими студентами не менш ефективно, ніж в аудиторіях. Іншими вміннями мають стати вміння диференціювати інформацію, забезпечення психологічної стійкості під час взаємодії з різноманітними, часто суперечливими даними та здатність до самостійного обмеження інформаційного споживання.

Різноманітність альтернативних способів надання допомоги студентам у навчанні, чіткість організації навчального процесу, творчий підхід викладачів у розробці нових форм оцінювання та навчальної підтримки, а також готовність до впровадження нових технологій забезпечать позитивний вплив на навчальний процес загалом.

Висновки до розділу 1

Таким чином, знання правил безпеки та поведінки в Інтернеті, алгоритмів роботи пошукових систем, а також етики спілкування студентів у віртуальному просторі є першочерговими для входження у віртуальний світ, де викладач виступає в ролі рівноправного партнера. Дистанційне навчання надає здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок.

Задля адаптації учасників навчального процесу вищої школи до телекомунікаційного простору в умовах вимушеної ізоляції, зниження негативних наслідків онлайн навчання пропонується зміна організації процесу

комунікації практичних занять зі студентами за рахунок зниження відсотка часу, що приділяється синхронному візуальному контакту викладач-студент та більш активне впровадження інших форм комунікації.

Дистанційне навчання – це сукупність технологій, що забезпечують доставку студентам основного обсягу навчального матеріалу, інтерактивна взаємодія студентів і викладачів у процесі навчання, надання студентам можливості самостійної роботи з навчальними матеріалами.

Отже, незважаючи на низку вагомих недоліків, дистанційне навчання має великі перспективи, тому що виправдовує себе і є дійсно зручним. Ця форма навчання є інноваційною, але вже зараз набуває популярності.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ У ЗВО

2.1. Програма та методичні аспекти дослідження психолого-педагогічних умов соціалізації студентів у ЗВО

Знайдені теоретичним шляхом підходи, принципи і психолого-педагогічні умови успішної соціалізації першокурсників вимагають емпіричного підтвердження. Згідно з загальною логікою дослідження, наше емпіричне дослідження передбачало:

- розробку змісту, організації і методики емпіричного дослідження;
- обґрунтування критеріїв і показників оцінки ступеня успішності процесу соціалізації першокурсників;
- підбір діагностичних методик для оцінки успішності соціалізації студентів першого курсу;
- проведення опитування студентів першого курсу з метою виявлення ступені успішності процесу їхньої соціалізації у ВНЗ;
- вивчення умов, створених у вищому навчальному закладі для включення студентів у позанавчальну діяльність;
- аналіз і узагальнення результатів емпіричного дослідження.

Теоретичний аналіз предмета наукового дослідження і синтез наукового знання дав змогу обґрунтувати можливість розгляду соціалізації як процесу формування особистості в певних соціальних умовах, засвоєння соціального досвіду, у процесі якого людина перетворює його у власні цінності, вибірково вводить у свою систему поведінки норми та шаблони, узвичаєні в певній групі та суспільстві. Так, на думку П. В. Плотнікова, основою для прискорення соціалізації молоді є ступень її соціальної активності, сутність, зміст і критерії якої він детально аналізує та досліджує [76]. Проведене ним серед молоді

дослідження підтвердило припущення, що показниками її соціальної активності є ціннісні орієнтації суспільно-колективістичної спрямованості. У дослідженні П. В. Плотнікова правомірно виділена система взаємозалежних критеріїв соціальної активності молодого особистості: першим критерієм визначено рівень сформованості ідейно-моральних понять, уявлень, що характеризує ступінь усвідомленості соціальної активності молодого особистості і молоді, розуміння необхідності її прояву в навчальній, трудовій, громадсько-політичній, морально-духовній і комунікативній діяльності. Другим критерієм визначено ступінь оволодіння молодого особистістю знаннями, вміннями і навичками як необхідними компонентами реалізації соціальної активності. Цей критерій, що характеризує предметно-операційний бік соціальної активності, може мати своїми показниками системи наукових знань, рівні сформованості таких умінь, як навчально-пізнавальні, організаційно-трудова, виробничо-технічні, комунікативні, господарсько-побутові тощо. Третім критерієм є рівень розвитку мотивації соціальної активності молодого особистості. Цей критерій у поєднанні з розвитком ідейно-моральних понять і уявлень характеризує спрямованість соціальної активності, ступінь її відповідності інтересам колективу і суспільства. Четвертим критерієм є рівень розвитку самодіяльності, ініціативності і відповідальності, активної позиції в системі колективних відносин, непримиренності до антигромадських учинків будь-якого роду [76].

На основі аналізу проведених вітчизняними вченими теоретичних та емпіричних досліджень компонентів, які забезпечують успішність процесу соціалізації виникла можливість узагальнення критеріїв та показників соціалізації. Зміст критеріїв розкривається у відповідних показниках, які було виділено нами для оцінки ступені успішності соціалізації студентів. До основних елементів оцінювання соціалізації увійшло чотири критерію: ціннісно-мотиваційний, операційний, емоційно-регуляторний та когнітивно-інформаційний. Кожен з них включає відповідні суб'єктивні та об'єктивні, внутрішні та зовнішні показники. У систематизованому вигляді вони представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Критерії та показники оцінювання соціалізації

№	Назва критерію	Зміст показника
I.	Ціннісно-мотиваційний	<ul style="list-style-type: none"> – ставлення до навчання як до цінності; – ставлення до викладачів як до наставників; – ставлення до однокурсників як до партнерів спільної діяльності; – ставлення до навчального закладу як до референтного соціального середовища.
II.	Операційний	<ul style="list-style-type: none"> – сформованість навичок і умінь, що забезпечують входження в соціальний простір ВН; – комфортне (на суб'єктивному рівні) та продуктивне (об'єктивний рівень) функціонування в ролі студента.
III.	Емоційно-регуляторний	<ul style="list-style-type: none"> – <i>внутрішні регулятори</i>: адекватність самооцінки особистості, спілкування та результатів навчальної діяльності, інтернальний локус контролю, самоконтроль та вольові якості, тривожність, адаптованість; – <i>зовнішні регулятори</i>: морально-психологічний клімат групи, система виховання, інститут кураторів та тьюторів, входження до органів самоврядування включеність у навчально-виховний процес та у позааудиторну культурно-дозвільну, спортивну діяльність.
IV.	Когнітивно-інформаційний	<ul style="list-style-type: none"> – знання щодо прав, обов'язків, можливостей студентів, – інформованість щодо подій студентського життя у ВНЗ; – підключеність до офіційних та неформальних соціальних, інформаційних мереж курсу, факультету, ВНЗ.

Слід підкреслити, що нашому об'єкту дослідження властиві багатофакторність і розмаїття соціально-економічних, морально-духовних

зв'язків, вікова особливість поведінки, що передбачає застосування комплексу діагностичних методик. Під час його розробки ми виходили з таких принципів: комплекс має включати в себе методики, спрямовані на діагностику структурних компонентів соціалізації студентської молоді; для одержання об'єктивних результатів доцільно було вивчати піддослідних в контексті їхніх життєвих інтересів; інтегративним показником успішності процесу соціалізації виступає спрямованість мотивації дозвільної діяльності на задоволення потреби в суспільно значимій діяльності і соціально-цінному спілкуванні [5, 70, 72].

Під час розробки комплексу діагностичних методик ми спиралися на відомі методики вивчення самооцінки, опитувальники адаптації, анкети студента. Деякі методики адаптувалися відповідно до цілей нашого дослідження; використовувалися також включене спостереження за студентами в організованих ситуаціях спортивного змагання, творчих виступів, тренувань та репетицій; аналіз різних педагогічних документів. Спираючись на думку М. І. Алексєєвої-Вовк, про те, що встановлення соціальних зв'язків є одним із механізмів соціалізації, ми спланували та провели емпіричне дослідження з метою перевірки гіпотези щодо зв'язку успішності соціалізації студентів першого курсу із їх позанавчальною діяльністю, а саме із участю у творчих гуртках та спортивних секціях [3].

Якщо розглядати соціалізацію індивіда як процес його інтеграції до складу певної соціальної спільноти, то можна виділити певні рівні такої інтеграції, а саме: об'єктивну (соціально-економічну), в результаті якої людина обіймає певну позицію, положення в структурі спільноти; функціональну, що обумовлює виконання людиною певних функцій, ролей; нормативну, що визначає готовність людини діяти певним чином для досягнення власних цілей, узгоджених з цілями діяльності спільноти; міжособистісну, що визначає ставлення оточення до індивіда, оцінку його взаємодії з ним [79].

В наукових дослідження є кілька спроб виділити та схарактеризувати рівні соціалізованості студентів. Уваги заслуговує робота М. І. Алексєєвої-Вовк, яка

виявила три рівні соціалізованості студентів: репродуктивний (низький), продуктивно-перетворювальний (середній) та творчий (високий) [3].

За дослідженням Л. І. Дябел, соціалізованість студентів-першокурсників має розглядатися у єдності інформаційного, мотиваційно-активізаційного та діяльнісного аспектів. Нею виявлено основні критерії соціалізованості студента-першокурсника як інтегративної якості: інформаційний, пов'язаний з процесами передачі та набуття інформації; мотиваційно-активізаційний, що стосується вироблення у студентів позитивної мотивації до різних видів позанавчальної діяльності; діяльнісний, що передбачає формування умінь ставити і реалізовувати конкретні цілі, планувати, організовувати та здійснювати позанавчальну діяльність за різними напрямками, оцінювати результати цієї діяльності.

На основі зазначеного Л. І. Дябел підходу розроблено відповідні показники соціалізованості: наявність системи знань щодо нових умов життєдіяльності, соціалізуючого процесу у ВНЗ; стійка позитивна мотивація, бажання брати активну участь у позанавчальній діяльності, допитливість, прагнення до активної адаптації, до налагодження міжособистісних взаємин, уявлення про себе як суб'єкта соціалізуючої діяльності; вміння ставити та самостійно реалізовувати конкретні цілі, планувати і змістовно організовувати вільний час, активна участь у розробці та проведенні різних форм соціально-виховної роботи. Визначено, що інтенсивність виявів відповідних показників обумовлює високий, середній та низький рівні соціалізованості студентів-першокурсників [29].

Інтенсивність прояву зазначених показників обумовила визначення таких рівнів соціалізованості студентів-першокурсників: високий, середній, низький, та їх змістове наповнення. Зокрема, високий рівень передбачає: наявність у студентів-першокурсників системи теоретичних знань щодо соціалізуючого процесу у педагогічному університеті; стійке бажання та інтерес до участі у різних виховних організаційних формах позанавчальної діяльності; достатню сформованість умінь планувати, організовувати та здійснювати позанавчальну діяльність. Для студентів-першокурсників цього рівня характерне належне

володіння засобами спілкування, яскраво виражена потреба у самореалізації та самовираженні.

Середній рівень характеризується наявністю у студентів-першокурсників теоретичних знань щодо соціалізуючого процесу, але відсутністю їх цілісної системи; не стійкою мотивацією до участі у соціально-виховних заходах позанавчальної діяльності; недостатньою сформованістю вмінь планувати, організовувати та здійснювати позанавчальну діяльність. Ця група студентів-першокурсників помірно володіє засобами міжособистісного спілкування, у них недостатньо сформована потреба у самореалізації та самовираженні.

Низький рівень виявляється у відсутності теоретичних знань щодо соціалізуючого процесу у педагогічному університеті; у небажанні брати участь у соціально-виховних заходах позанавчальної діяльності; у несформованості вмінь планувати, організовувати та здійснювати позанавчальну діяльність. Студентам-першокурсникам цього рівня властиві слабкі комунікативні зв'язки та відсутність потреби у самореалізації і самовираженні [29, с. 11].

Вищезгадані дослідження допомогли нам підібрати вимоги до змісту методик, за допомогою яких проводилось оцінювання рівня успішності процесу соціалізації студентів першого курсу. Апробація діагностичних методик проводилася в умовах констатуючого експерименту в Полтавському університеті економіки і торгівлі.

Коротко схарактеризуймо методики, які засновувались у нашому дослідженні. До «Анкети студента» нами було підбрано 12 змістових питань (Додаток А). Вони дозволяють з'ясувати думку студента щодо успішності його соціалізації та адаптації, труднощів першого року навчання, мотивації вибору ВНЗ, ставлення до позанавчальної діяльності, ступень активності у спортивному, творчому, суспільному житті ВНЗ. Наприклад: Чи важко Вам було звикнути до студентського життя? Яка Ваша загальна задоволеність студентським життям? Яка Ваша задоволеність різними сторонами вузівського життя? Хто, або що допомогло адаптуватися в новій соціальній ролі студента? Що викликало

найбільші проблеми у студентському житті? Чи входите Ви до складу творчого колективу ПУЕТ, органу самоврядування, відвідуєте спортивну секцію?

Загалом на різних етапах до емпіричного дослідження було залучено 158 студентів першого курсу денної форми навчання. Відповіді на питання «Анкети студента» разом із додатковими тестами на самооцінку, самоповагу, оцінку групової інтеграції, дозволили розподілити досліджуваних по трьох умовних групах за рівнями успішності процесу соціалізації: високий рівень – успішна соціалізація; середній рівень – часткова (неповна) соціалізація; низький рівень – неуспішна соціалізація.

Ці три рівня можуть бути схарактеризовані за об'єктивними та суб'єктивними проявами показників соціалізації у відповідність із визначеними критеріями на основі результатів проведеного опитування та тестування. Опишемо виділені три рівні соціалізації, на які ми орієнтувалися у дослідженні.

Студенти, що віднесені до високого рівня – «Успішна соціалізація» вказують, що легко звикли до студентського життя, що процес адаптації був легким і непомітним, мають високу загальну задоволеність студентським життям; не відмічають сторін життя в університеті, якими вони не задоволені, оцінюють відносини в студентській в групі як дружні; вони задоволені результатами екзаменаційної сесії, мають порівняно високу самооцінку та самоповагу, а за загальним самопочуттям, за тестом «Дерево» (Додаток Е), показують впевненість у своїх силах, комфортний стан, нормальну адаптацію, досить високий статус у колективі.

Студенти, що віднесені до середнього рівня – «Часткова (неповна) соціалізація», мають позитивні відповіді на одні питання і негативні на інші. Їх ставлення до навчання, університету, групи, самоповага, оцінка самих себе не стійкі і не можуть бути напевно віднесені, а ні до високого рівню, а ні до низького рівня.

Студенти, що віднесені до низького рівня, – «Неуспішна соціалізація» – в анкеті вказують, що їм було важко звикнути до студентського життя, що процес адаптації був важким і довгим, вони мають низьку загальну задоволеність

студентським життям; відмічають декілька сторін життя в університеті, якими вони не задоволені, оцінюють відносини в студентській групі як байдужі і конфліктні, вони не відчують інтегрованості із групою; незадоволені результатами екзаменаційної сесії, мають порівняно низьку самооцінку та самоповагу, а їх загальне самопочуття за тестом «Дерево» (Додаток Е) діагностовано як переживання самотності, втомлюваності, бездіяльності або пасивності. Результати емпіричного дослідження представлені у наступному підрозділі.

2.2. Результати емпіричного дослідження психолого-педагогічних умов соціалізації студентів у ЗВО

За допомогою «Анкети першокурсника» (Додаток А) було проведено дослідження процесу соціалізації студентів у ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (ПУЕТ). До анкетування було залучено 98 студентів денної форми навчання (65 дівчат та 33 юнаків), проходять навчання в академічних групах першого курсу.

У результаті опитування студентів за допомогою «Анкети студента» (Додаток А), виявлено, що у пристосування до студентського життя 55,10% студентів стикаються із різними проблемами. З відповідей на питання анкети щодо ускладнень перебігу процесу соціалізації студентів на першому курсі визначено низьку соціально-виховних проблем цього процесу, а саме: входження у новий колектив, який є неоднорідним за своїм походженням, насамперед, соціальним; недостатність усвідомлення обраної професії; невміння здійснювати саморегуляцію діяльності, оптимізувати в нових умовах режим праці і відпочинку. В третини опитаних виявлено певні проблеми адаптаційного процесу – проблема налагодження побуту і самообслуговування, особливо при переході з домашніх умов до умов гуртожитку; невміння змістовно організувати власне дозвілля; відсутність навичок самостійної діяльності;

1.	Успішно соціалізовані	36	36,7	25	38,5	11	33,3
2.	Частково соціалізовані	53	54,1	34	52,3	19	57,6
3.	Не успішно соціалізовані	9	9,2	6	9,2	3	9,1
4.	Загалом	98	100	65	100	33	100

Певні труднощі переживають і успішно соціалізовані студенти, які, як правило, виникають внаслідок суперечності між прагненням повної самореалізації, самоствердження та реальними обставинами, що складаються у новому колективі, основні труднощі студентів цієї групи виникають площині навчальної діяльності.

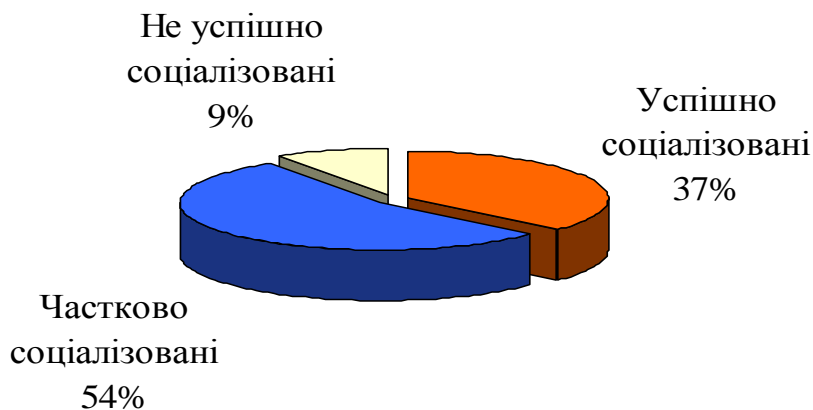

Рис. 2.1. Результати розподілу студентів першого курсу за рівнем соціалізованості (98 осіб)

Результати розподілу студентів першого курсу за рівнем соціалізованості по виборці представимо для наочності у рис. 2.1.

Що стосується відмінностей за статтю, то як це видно з таблиці 2.2, то в нашій виборці вони практично не проявилися. Так, кількість успішно соціалізованих дівчат є більшою за юнаків лише на 5,2%, аналогічною є різниця і за кількістю частково (неповно) соціалізованих, в той же час кількість не успішно соціалізованих студентів обох статей практично однакова. З огляду на те, що виявлення гендерних відмінностей процесу соціалізації не входило у наше завдання, проводити ретельне доведення відсутності статевих розбіжностей за допомогою статистико-математичного аналізу не вбачаємо за необхідне.

Порівняльні данні щодо розподілу для дівчат та юнаків унаочнені в діаграмі рис. 2.2. Враховуючи отримані результати нами було прийнято рішення відмовитися в подальшому дослідженні від поділу підгруп досліджуваних за статтю.

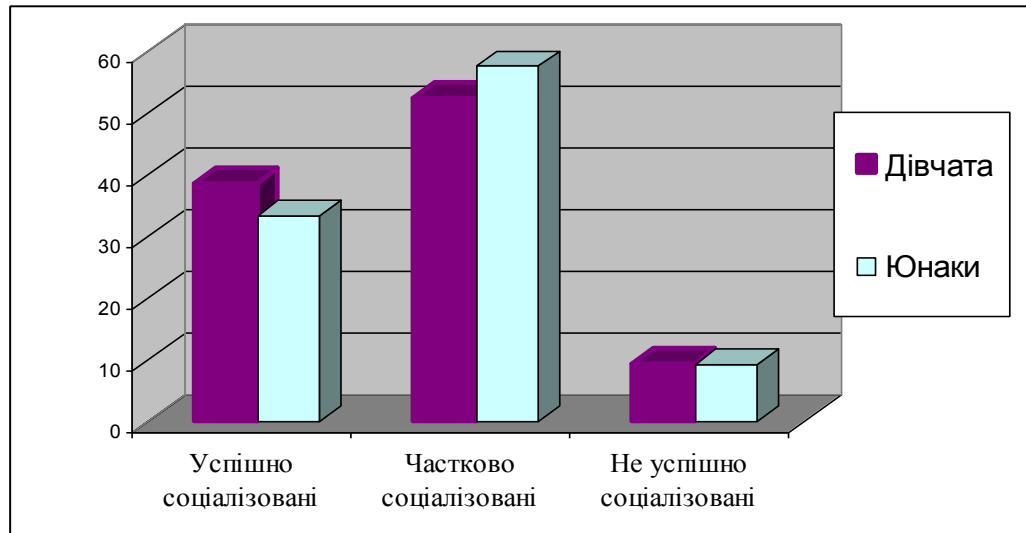

Рис. 2.2. Результати розподілу дівчат та юнаків першого курсу за рівнем соціалізованості

Як свідчать отримані дані студенти першого курсу, що активно включені у позанавчальну діяльність (група СА) переважно мають високій рівень соціалізованості (60%) проти 36,7% в групі СНА – соціально неактивних студентів, які не входять до жодного із позанавчальних колективів. Серед соціально активних студентів 96,7% можна віднести до добре, або середньо адаптованих, лише один студент під час опитування був віднесений до не успішно соціалізованих. В той час як в групі соціально неактивних студентів виявлено 6 (20%) не успішно соціалізованих студента. Для наочності подамо дані у вигляді гістограми (рис. 2.1.).

Для підтвердження статистичної значущості виявлених відмінностей між двома групами досліджуваних скористаємося критерієм χ^2 Пірсона.

Отримуємо результат, що $\chi^2 = 18,15$. Число ступенів вільності $k = 2$. Знаходимо за таблицею розподілу χ^2 критичне значення (9,21), при 99% рівні

значущості статистичних даних. Так як « χ -квадрат» отримане більше « χ -квадрат» критичне ($\chi^2_{\text{спостер}} > \chi^2_{\text{критич}} = (18,15 > 9,21)$), то приймаємо гіпотезу про наявність статистично значимих розходжень між двома досліджуваними групами.

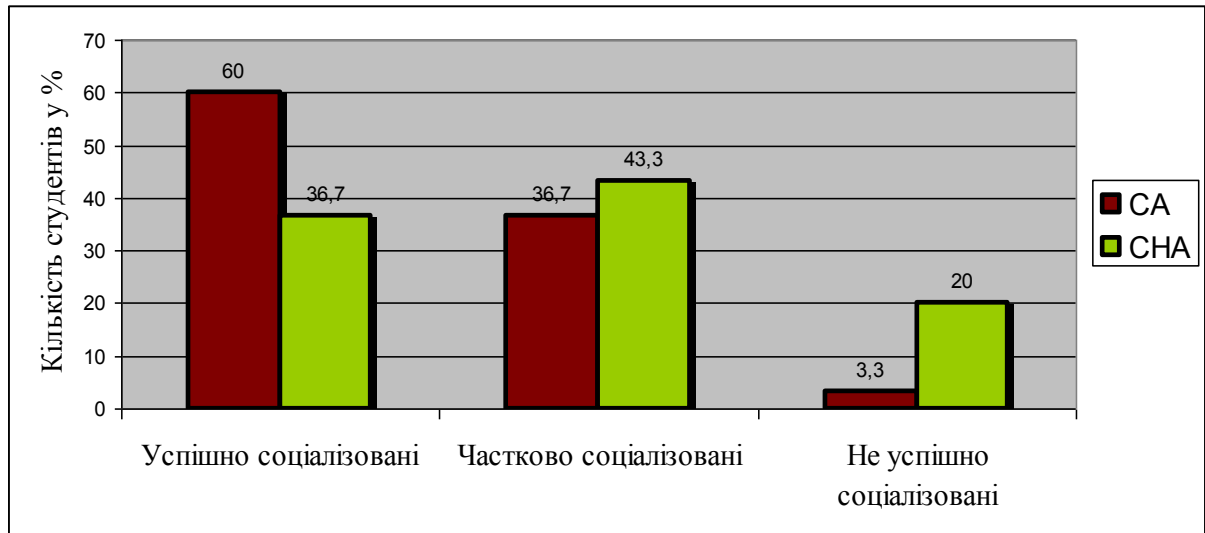

Рис. 2.3. Показники рівня соціалізованості студентів першого курсу із різним ступенем включення у позанавчальну діяльність (n=60, у %)

Основними завданнями органів студентського самоврядування університету є: забезпечення участі студентів і аспірантів університету в управлінні університетом, представництво студентів і аспірантів університету у колегіальних робочих та дорадчих органах університету, їхніх структурних підрозділах, включаючи стипендіальні комісії дотримуючись принципу субординації. Вироблення позиції студентів і аспірантів щодо різних аспектів функціонування університету, забезпечення ефективного «зворотного зв'язку», інформування керівництва, відповідних служб та посадових осіб стосовно прийнятих студентами і аспірантами університету рішень, сформованої думки студентського загалу. Важливим завданням є також сприяння створенню різноманітних студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами та координація їх діяльності [73].

Таким чином проведено нами емпіричне дослідження дозволило отримати дані про труднощі, які переживають студенти першого року навчання в процесі первинної соціалізації на стадії адаптації. Нами було підтверджено гіпотезу про позитивний зв'язок між активною участю студентів у позаначальній діяльності та успішною соціалізацією. Вивчення педагогічного досвіду ПУЕТ з організації вільного часу студентів, дозволяє нам стверджувати, що в ПУЕТ створенні організаційні умови для ефективного залучення студентів до позанавчальної діяльності. Разом с тим, наявність значної частини частково (неповно) соціалізовани та не успішно соціалізованих студентів (разом їх 63,3% у загальній виборці) потребує подальшого пошуку та обґрунтування психолого-педагогічні умови, як б забезпечували успішність соціалізації більшості студентів першого курсу у вищому навчальному закладі. Для більш результативної роботи позанавчальних студентських організацій, викладачів і кураторів із соціально пасивною (інертною) молоддю необхідно вивчати всі соціально-педагогічні умови виникнення соціальної інертності в комплексі, для того щоб вибрати ефективні форми і методи роботи з ними і, таким чином, формувати в них соціальну активність у процесі соціалізації.

Висновки до розділу 2

Студенти неоднозначно оцінюють соціальні зміни, які сталися в їхньому житті у зв'язку з вступом у ВНЗ. Більшість студентів відмічають, що вступ до університету дозволив їм розширити коло знайомств, покращити умови для проведення відпочинку, збільшити можливостей для власного самоствердження тощо. Разом з тим, 55,10% опитаних студентів стверджують, що відчували певні труднощі, коли звикали до нових умов навчання і проживання. Серед основних труднощів вони називають труднощі навчального характеру – нові методи і форми навчання, надмірний обсяг самостійної роботи, насиченість університетської програми. Також частина з них (18,37%) відмічає відсутність розуміння з боку викладачів. В третини опитаних виявлено певні проблеми

адаптаційного процесу: пристосування до соціально неоднорідного колективу; невміння здійснювати саморегуляцію діяльності, оптимізувати в нових умовах режим праці і відпочинку; проблеми налагодження побуту і самообслуговування в умовах гуртожитку, невміння змістовно організувати власне дозвілля.

Отримано данні, про те, що більшість студентів намагаються вирішувати свої проблеми самостійно, хоча деколи і радяться з батьками і близькими друзями. Третина студентів (35,71%) відмічають позитивну роль куратора у процесі пристосування до нових умов. Частина студентів (28,57%) вказують на те, що їм допомогли адаптуватися до ролі студента спільна участь у творчих оглядах, змаганнях та масових заходах університету. Як негативний слід оцінити той факт, що роль викладача та профспілки у цьому процесі майже непомітна.

Розділ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ВІРТУАЛЬНОГО СОЦІАЛІЗУЮЧОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

3.1. Шляхи удосконалення психолого-педагогічних умов соціалізації студентів у ЗВО

Важливим завданням вищих закладів освіти є створення умов для всебічного розвитку молоді людини, для розкриття та реалізації її потенційних можливостей в обраній майбутній професії. На нашу думку, багато залежить від ступеня пристосування студента-першокурсника до умов вищого навчального закладу, тобто від його успішної соціалізації та адаптації. Ця проблема потребує пошуку шляхів та засобів її розв'язання.

Однією з істотних умов удосконалення процесу соціалізації є залучення студентів до проектування своєї освіти, свого майбутнього фаху, яке, на думку І.Д. Бега, може, з одного боку, зміцнювати професійну мотивацію, а з іншого – слугувати зразком для побудови життєвої і професійної стратегії. У цьому зв'язку надзвичайно важливо, щоб із ранніх етапів професійного становлення студенти почали осмислення свого ціннісного простору, побачили його зв'язок із цілями й завданнями обраної професії, а також були залученими у спеціально організовану роботу з розвитку своїх смислових орієнтирів [14 с. 233]. У підготовці такого рівня фахівця особливу роль виконує вищий навчальний заклад, де формується майбутнє нації, її суспільний і культурний генофонд, що, у свою чергу, виступає надійним чинником утвердження прогресивного в розвитку держави, удосконалення людських стосунків.

Основними завданнями соціального становлення студентської молоді є здобуття повноцінної освіти і подальше працевлаштування, розвиток і реалізація творчих та інтелектуальних здібностей, лідерських якостей, формування

активної громадянської позиції. Актуальною вимогою часу є розвиток студентського самоврядування як повноцінного партнера державних органів і керівництва вищих навчальних закладів у розв'язанні найважливіших студентських проблем, яким необхідно приділити особливу увагу. Міністерство освіти і науки України у 2001 р. затвердило "Положення про організацію студентського самоврядування у вищих навчальних закладах", в якому визначило, що головним завданням діяльності студентських об'єднань є удосконалення навчально-виховного процесу, спрямоване на сумлінне навчання, виховання духовності і культури студентів. Студентське самоврядування – це діяльність, за допомогою якої максимально виявляються і реалізуються творчі здібності студентів, формуються моральні якості, ініціатива, підвищується відповідальність кожного за результатами своєї праці. Положення передбачає зростання ролі студентського колективу в процесі управління навчальним закладом.

У сучасних умовах реалізація молодіжної політики неможлива без плідної співпраці з органами студентського самоврядування і громадськими об'єднаннями. Спільна праця органів студентського самоврядування з адміністраціями ВНЗ допомагає орієнтуватися студентам у складній ситуації сучасного світу, вносити конкретні пропозиції з метою покращання навчально-виховного процесу та надання матеріальної підтримки студентам, формування у них навичок майбутніх організаторів і керівників.

Студентські ради спільно з викладачами планують та проводять виховні заходи, здійснюють контроль за дотриманням студентами правил внутрішнього розпорядку, приділяють увагу роботі гуртків художньої самодіяльності та спортивних секцій, самопідготовці студентів до занять, сприяють популяризації здорового способу життя, запрошують для виступів медичних працівників і працівників правоохоронних органів.

Однією із форм участі студентів у громадському житті суспільства як провідного напрямку соціалізації особистості, та одним із засобів набуття умінь та навичок професійної діяльності є позааудиторна діяльність студентів під час

навчання у вищому навчальному закладі. Вона, як частина процесу соціалізації, дає можливість студенту включитися до всієї сукупності соціальних ролей, норм і поведінкових стереотипів суспільства; ознайомлює із загальною культурою й субкультурами середовища.

Вагомою умовою успішної соціалізації має стати фізична культура та спорт, які допомагають студентам реалізувати себе в різнобічній спортивно-оздоровчій діяльності, сприяють самоорганізації, самоуправлінню, становленню морально-естетичного ідеалу. Вирішення проблем масового спорту у студентському середовищі тісно пов'язане з багатьма чинниками, зокрема, соціальними, політичними, економічними. Дозвілля – це самостійна або організована форма відпочинку у позанавчальний час. Дозвілля – це не сама воля, а час, коли здійснюється діяльність, яка ґрунтується на вільному виборі. Воно розглядається як частина вільного часу, активно-творча діяльність, самоосвіта, пізнання духовних і культурних цінностей, фізичне й спортивне вдосконалення, спілкування з іншими людьми, суспільна робота [26].

Одним з важливих напрямів покращення умов для соціалізації та адаптації є психологічна просвіта, яка полягає в усуненні дефіциту знань у студентів і педагогів. Ця робота планується психологом. В ході психологічної просвіти психолог знайомить педагогів з основами загальної, соціальної і спеціальної психології; популяризує і роз'ясняє результати новітніх психологічних досліджень в області вікової і педагогічної психології; формує у педагогів і студентів потребу в психологічних знаннях і бажання використати їх в своєму житті і практичній діяльності; показує важливість оволодіння навичками психологічної саморегуляції в праці і в побутових відносинах. При проведенні психологом просвітницької роботи використовуються лекції, бесіди, семінари, виставки психологічної літератури. Одним з пріоритетних напрямків удосконалення умов для соціалізації є й методичне забезпечення роботи кураторів з психолого-педагогічного супроводу процесу навчання студентів молодших курсів.

На основі отриманих в ході емпіричного дослідження результатів та

розроблених нами критеріїв і показників соціалізованості нами розроблено програму з удосконалення процесу соціалізації студентів у ВНЗ, яка орієнтує педагогічний колектив на цілеспрямоване формування та розвиток основних складових соціалізованості, розкриває її напрями, допомагає реалізувати виявлені у дослідженні психолого-педагогічні умови соціалізації студентів у вищому навчальному закладі.

Програму спрямовано на вирішення нагальних проблем соціалізації та адаптації студентів на першому році навчання, набуття ними знань та навичок під час включення до різних видів позанавчальної діяльності. Схарактеризуймо основні положення програми. Головна мета програми – створити сприятливі педагогічні умови для успішної соціалізації та адаптації студентів-першокурсників. Виховними завданнями, які має вирішувати програма є: сприяти розкриттю індивідуальних особливостей студента-першокурсника; допомогти краще познайомитись один з одним, скоротити дистанцію в спілкуванні; розвинути навички позитивної соціальної поведінки, саморегуляції та самоконтролю; формувати позитивне відношення до свого “Я”; сприяти формуванню підвищення навиків емоційної регуляції поведінки, зниження тривожності та невпевненості у собі; формувати почуття згуртованості групи першокурсників через включення їх у групову діяльність для вирішення поставлених завдань; сприяти формуванню адекватної самооцінки та навичок самовиховання.

Програма передбачає: виховну роботу, націлену на успішну соціалізацію студентів-першокурсників в умовах університету; групові заходи, розраховані на створення позитивного емоційного комфорту в академічній групі першокурсників; індивідуальну роботу із студентами-першокурсниками за їх потребами та проблемами; методичну роботу, розробка сценаріїв різноманітних виховних заходів, вечорів відпочинку тощо; здійснювати масові заходи щодо позанавчальної діяльності для розкриття індивідуальних нахилів здібностей студентів та залучення їх до занять спортом, художньою самодіяльністю на регулярній основі.

3.2. Вправи для оптимізації емоційного стану в умовах вимушеної ізоляції через дистанційне навчання

Відомо, що почуття самотності патологічно впливає на наше фізичне та психічне здоров'я: підвищується тиск, погіршується сон, дестабілізується гормональний баланс, збільшується ризик захворіти на вірусні інфекції, знижується наша когнітивна активність. Дослідження наголошують на тому, що наш мозок вже адаптувався до надзвичайно великого потоку інформації, тому, коли особистість перебуває в соціальній ізоляції, її нервова система починає формувати власні імпульси в мозок для того, аби підтримувати інтерпретувальну діяльність мозку на достатньому рівні. Таким чином з'являються нав'язливі думки, ідеї, підвищується тривожність та емоційна напруга. Це в свою чергу дестабілізує роботу всього організму та діяльності особистості в цілому.

Норвезький науковець Гру Сандал проводив дослідження серед самостійних екстрим-мандрівників, опитуючи їх, як вони справляються із соціальною ізоляцією в подорожах. Результати наголошують на тому, що основним способом боротьби із нав'язливим почуттям самотності є процес усвідомлення ситуації. Людина, усвідомивши проблемну ситуацію, починає мислити більш продуктивно і внаслідок цього - не відчуває такого психофізіологічного дисбалансу внаслідок зниження соціальної активності.

Проведене нами дослідження було побудовано на психологічній літературі, котра аналізує складні ситуації в житті особистості і характеризує їх за типовими ознаками та ступенями вираженості - важкі, критичні, психологічні, психотравмуючі тощо. (Л.П. Анциферова, Л.Ф.Бурлачук, Ф.Е. Вілюнас, ЛГ Дикая, Є.Ю.Коржова, М.С.Корольчук, Р. Лазарус, М.Ш.Магомед-Емінов, В.В.Очеретяний та ін.).

Нами використано даний термін в контексті умов, що склалися за пандемії COVID-19, адже нам здається це актуальним. Складна життєва

ситуація в цілому є процесом прийняття та оцінки її особистістю. Те, наскільки людина її визначає та які способи вона обирає для того, щоб із нею справлятися. Вона (ситуація) також нерозривна із загрозою для ціннісної складової психіки людини, адже людина перебуває в стані конфлікту між можливостями подолання та бажаними соціальними ситуаціями. Коли особистість перебуває в умовах вимушеного соціального дистанціювання - це відчувається неначе бар'єр та перепорою для особистісного розвитку людини, тому така ситуація потребує реагування та опрацювання. До того ж, студентський вік, досліджуваний нами, є періодом активного самовизначення та актуалізації науково-професійних здібностей, що закріплюються умовах соціальної взаємодії. (І.С.Кон), В.І.Слободчиков), (М.Г. Дзугкоєва, І.О.Зімня), (Л.І.Анциферова, Е.Берн, М.К.Тутушкіна) [13].

Отже, задля поліпшення емоційного стану студентів, можна використати корекційну програму, яка складається із декількох вправ, котрі здатні поліпшити емоційний стан у складній ситуації (котрою і є ситуація вимушеної ізоляції на карантині). Він матиме в собі ідею про те, що будь-які складні життєві ситуації можуть бути переосмислені тим чи іншим чином і в результаті буде знижено і негативні ефекти від даних ситуацій. Тобто проаналізувавши плюси і мінуси, опрацювавши власне ставлення до ситуації, що створив національний карантин, особистість, що перебуває в дискомфортному стані, здатна змінити свій емоційний стан на кращий.

Вправа “Плюси і мінуси складних життєвих ситуацій”

Суть і мета вправи: актуалізація знань особистості про складні життєві ситуації та їхню роль у нашому житті.

Інструкція: Учасникам вправи пропонується назвати особливості, котрі характерні для складних ситуацій, відповіді фіксуються. Прикладами можуть бути “загубленість в ситуації”, “нетиповість”, “активізує надактивність”, “має мобілізаційну функцію” тощо. Далі учасникам пропонується поєднати плюси та мінуси складних життєвих ситуацій. Потім відбувається дискусія щодо того, чи є складні ситуації суто деструктивним явищем.

Після цього обговорення, ведучим підводяться сумарні підсумки, котрі мають на меті активізувати рефлексію щодо ролі складних ситуацій, проаналізувати їхню роль в житті людини та які можуть бути із цього висновки, котрі учасники можуть винести для себе. Ця вправа може сформулювати стійке розуміння, що ситуації можуть бути диференційовані відповідно до того, як ми їх сприймаємо та які рішення щодо них ми особисто приймаємо, ця маленька задача може закріпити в людині готовність до активної діяльності та готовності до прийняття рішень.[15]

Вправа 2 “Я і складна життєва ситуація”

Інструкція: учасникам пропонується повернутися до власних малюнків себе та складної життєвої ситуації та змінити їх, щоб відчувати себе комфортніше. Після - учасники знову презентують свої малюнки, коментуючи зміни в них.

Наступним кроком є обговорення думок і почуттів, котрі з'влялися в процесі виконання завдання, причини змін та їхні сенси. Після виконаних завдань та обговорень, ведучий пропонує підвести загальні підсумки, аби прорефлексувати щодо виконаної роботи, її ефектів та здобутків. Учасникам потрібно відповісти на питання - що цікавого чи важливого ви помітили протягом тренігу та чого нового ви навчилися за час роботи.

Систематизація виконаної роботи та рефлексія над нею має позитивний ефект на учасників, адже вони пригадують та фіксують позитивні зрушення та запам'ятовують нові способи та стратегії для подолання складних життєвих ситуацій, а отже й більш комфортного життя. Людина, котра відчувала самотність внаслідок карантину та браку спілкування з однолітками, скоріше за все після даних вправ змінить своє ставлення до ситуації, знайде позитивні аспекти в більшому часі із собою, почне шукати нові хобі тощо.

Успішність академічної діяльності студентів напряму залежить від мотиваційної сфери особистості, саме тому факт домінування пізнавальної мотивації є провідним при формування навчального процесу [22]. Із вищезгаданих теоретичних суджень відомо, що внутрішня мотивація більше

сприяє навчальній успішності, адже студентом керують фактори цікавості до пізнання, прагнення до рефлексії тощо.

Саме тому, ми підібрали сукупність методик, котрі мають в собі за мету формування мотивації на успіх серед студентів.

Вправа 1 “Життєві цілі ”

Суть і мета вправи: розвиток мотивації досягнення та формування стійкого інтересу до навчальної діяльності. Здобуття навички ставити чіткі цілі та пріоритети в житті.

Інструкція: ведучий ставить запитання “які ваші завдання в житті?” - учаснику пропонується у вільній формі відповісти письмово на це питання. Після - дати відповідь на нове запитання “як ви би хотіли провести плідніші 3 роки?”. Після цього учасник має виокремити в кожному зі списків по 3 головні цілі і обрати в них найсуттєвішу.

Вправа 2 “Що я хочу і що я можу? ”

Суть і мета вправи: аналіз власної поведінки, виокремлення бажаних та ні дій, формування позитивної тактики діяльності, котра втілює в життя прагнення людини.

Інструкція: учаснику пропонується зробити список із типових життєвих дій та проранжувати їх як бажані та небажані. З них треба виокремити 3 речі, котрі ви хочете виконувати частіше та навпаки - зовсім не виконувати. Група ділиться на пари для обговорення.

У процесі вправи учасники повинні усвідомити, які дії для них корисні, а котрі лише забирають час, відволікаючи від поставлених цілей. У даній методиці важливо аби учасники зрозуміли важливість навички оцінювати власні сили та здібності для того, щоб будувати адекватні стратегії досягнення планів. Дискусія допомагає отримати сторонній погляд на власну ситуацію та співставити свої переживання із переживаннями партнера.

Вправа 3 “Моє майбутнє”

Суть і мета вправи: усвідомлення бажаного майбутнього та стратегії його досягнення.

Інструкція: учасникам пропонується уявити та описати власне майбутнє у 10 реченнях, позначивши можливі та неможливі плани. Після цього відбувається обговорення того, що заважає досягненню планів, що потрібно змінити чи набути, щоб те, про що мріє студент стало можливим. Дана вправа здатна допомогти акцентувати власні прагнення щодо майбутнього та сконцентрувати свою життєву поведінку в напрямку досягнення бажаного результату.

Вправа 4 “Я прагну до успіху”

Суть і мета вправи: закріплення позитивної мотивації із прагненням досягти успіху.

Інструкція: учасникам пропонується написати твір “Я прагну до успіху”, використовуючи набір типових готових висловлень про успіх. Приклади висловлювань: “я обов’язково стану успішним(ою)”, “я виконаю усі плани”, “я буду наполегливим(ою) незалежно від складних ситуацій і так далі. Після цього відбувається обговорення, як людина себе почувала протягом написання та проговорення даних установок. Ведучий акцентує увагу студентів щодо важливості правильних позитивних установок, котрі впливають на діяльність та подальший успіх [31; 44].

Дана методика містить в собі ознайомлення учасників з методикою позитивних афірмацій, котрі є дуже дієвими в самопрограмуванні. Саме тому комплекс таких вправ із активізації мотивації на успіх, підкріплений афірмаціями здатний привнести позитивні зміни в мотиваційну систему старшокурсника та якісно змінити вектор спрямованості. Необхідно також усвідомлювати роль соціально-психологічних чинників у формування мотивації представників студентства до навчально-професійної діяльності. Перш за все, це соціальне оточення в межах освітньої установи: комунікація зі студентами, взаємодія з адміністрацією та викладачами [46]. Тому такий аспект освітнього процесу як формування навчальної мотивації має бути на порядку денному адмініструючих університет органів. Нами було виокремлено перелік рекомендацій задля формування стійкої позитивної

навчальної мотивації серед студентів:

- Створення ситуації успіху для різних категорій студентів - розробка навчальної програми таким чином, щоб завдання були різних рівнів складності і була можливість у кожного впоратися із ними.
- Будувати навчальний процес, спонукаючи студентів до пошукової активності - більше завдань на самостійне опрацювання, заохочення додаткових проектів.
- Вносити розмаїття в учбовий процес, використовуючи інтерактивні методи навчання, проводити ігри, мут корти, саміти тощо.
- Проводити просвітницьку роботу щодо професійної освіти в цілому, актуалізувати значення освіти для подальшого працевлаштування, перспективного кар'єрного зростання, тощо.
- Сприяння залученості студентів у громадське життя університетів - дослідження проведені серед студентів свідчать про те, що висока навчальна мотивація тісно пов'язана із ступінню активності в суспільному житті.

Висновки до розділу 3

Запропонований комплекс вправ та методичних рекомендацій базується на переконанні, що основним способом боротьби із складними ситуаціями (котрим є почуття самотності на карантині) є процес усвідомлення самої ситуації. Людина, усвідомивши проблему та проаналізувавши її, починає мислити більш продуктивно і внаслідок цього - не відчуває такого психо-фізіологічного дисбалансу внаслідок зниження соціальної активності.

Нами було запропоновано тренінгову форму роботи з оптимізації емоційного стану в умовах складної життєвої ситуації - вимушеної ізоляції. В її рамках було сформульовано вправи, що здатні допомогти в умовах складної життєвої ситуації.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та вирішення актуальної проблеми соціалізації студентів в умовах дистанційного навчання, яке виявляється в обґрунтуванні психолого-педагогічних умов, що обумовлюють успіх організації цього процесу у закладі вищої освіти. Результати теоретичного й експериментального дослідження засвідчили вирішення поставлених завдань і дали підстави для таких висновків:

1. Установлено, що сучасні освітні процеси, які орієнтовані на формування єдиного світового інформаційно-освітнього простору, що є собою сукупністю локалізованих просторів різного рівня, інтегрованих у загальну систему отримання знань. Це забезпечує реалізацію принципів відкритої освіти впродовж усього життя, коли одержанню нових знань не заважають ні географічні, ні вікові, ні соціально-культурні чи інші фактори.

Показано, що в умовах технологізації, особливої актуальності набуває проблема соціалізації студентів, зокрема розвиток його позитивної мотивації до навчальної та суспільної діяльності та почуття соціальної солідарності.

Аналіз наукових робіт з цієї проблеми показав, що дослідження щодо соціалізації в умовах дистанційного навчання знаходяться на периферії наукового пошуку. Також відсутні роботи, в яких були б науково обґрунтовані конкретні методи побудови оптимальної структури навчальної інформації, інформатизації, інтенсифікації, організації контролю і процесу соціалізації студентів в умовах дистанційного навчання. З'ясовано, що стає можливим формування спеціаліста нового типу, котрий уміє працювати з інформацією – основною цінністю інформаційного суспільства.

2. Дистанційне навчання більш рентабельне, ніж традиційна форма дидактичної системи, оскільки дає змогу охопити більшу кількість студентів, ніж у традиційних умовах. Модульне навчання рентабельніше, ніж інші види

дидактичних систем, оскільки індивідуалізація навчання у модульній дидактичній системі досягається не за рахунок інтенсифікації педагогічної праці або зменшення кількості студентів у групі, а завдяки раціоналізації педагогічного процесу. Таким чином, дистанційне навчання - це якісно новий рівень організації освіти.

У сучасних умовах найефективнішою дистанційною дидактичною системою є модульна дистанційна дидактична система, оскільки саме вона являє собою педагогічну технологію, що за своєю сутністю є особистісно орієнтованою і дає змогу оптимізувати навчальний процес, забезпечити його цілісність у досягненні мети навчання, розвитку пізнавальної та особистісної сфер студентів, а також поєднати жорстке управління пізнавальною діяльністю з широкими можливостями для їхньої самостійної роботи.

3. Розроблена експериментальна методика діагностики ефективності системи дистанційного навчання у процесі загальнопедагогічної підготовки із використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій сприяла підвищенню активності, пізнавальної діяльності студентів, призвела до перебудови навчального процесу в бік самостійних форм навчання, що дає нові поштовхи у розв'язанні теоретичних і практичних завдань пов'язаних з вивченням загальнопедагогічних положень.

Установлено, що ефективність використання системи дистанційного навчання залежить від багатьох факторів, зокрема спеціальної організації навчально-виховного процесу, створення необхідних психолого-педагогічних умов, внесення змін і доповнень до змісту навчальних дисциплін і їх програм, надання методичних рекомендацій, та систематичної роботи щодо формування і удосконалення окремих складників процесу підготовки фахівця.

4. З'ясовано, що використання комп'ютерних та мультимедійних технологій, і передусім електронних підручників, забезпечує формування цілісного сприймання і розуміння процесів та явищ на основі широкого залучення банків даних, вільного доступу до інформаційних джерел, обробки великих обсягів інформації, дає змогу самостійно досягати навчальних цілей

шляхом візуалізації процесу вирішення проблеми, оперативного пошуку інформації під час розв'язання навчально-пізнавальних завдань.

5. Підібрано вправи для психологічної підтримки та соціалізації студентів під час їх навчання в умовах дистанційного навчання. В основу вправ покладено принципи особистісно орієнтованого навчання та інтерактивні методи навчання. Вони зорієнтовані на поступове залучення студентів до усвідомлення себе як майбутніх фахівців та активізації на цій основі механізмів самовизначення, самонавчання, самоконтролю.

Отримані результати дозволили намітити деякі напрями подальших досліджень – детальніший психолого-педагогічний аналіз та пошук засобів розвитку системи дистанційного навчання, структурування загальнопедагогічної моделі соціалізації студентів в умовах дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология : учеб. пособ. [для студ. вузов.] / Галина Сергеевна Абрамова. – [4-е изд. стереотип]. – М.:Издательский центр «Академия», 1999. – 672с.
2. Алексеева Т. В. Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Т. В. Алексеева. – К., 2004. – 20 с.
3. Алексеева-Вовк М. І. Сутність процесу соціалізації студентів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / М. І. Алексеева-Вовк. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/21_NIEK_2007/Psihologia/24227.doc.htm.
4. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды: в 2 т. Т. II. / под.ред. А.А. Богдалева и др. М.: Педагогика, 1980. Т. 1. 230 с7, Т. 2. 213 с.
5. Андреева Д. А. О понятии адаптации, исследование адаптации студентов в условиях учебы в вузе / Д. А. Андреева // Человек и общество. – Л.: Ленингр. ун-т, 1973. – С. 50–72.
6. Атватер И., Даффи К. Г. Психология для жизни. Упорядочение образа мыслей, развитие и поведение человека наших дней /И.Атватер, К. Г. Даффи ; подред. Е. А. Климова. -М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003.-535 с.
7. Баб'як Т., Корнієнко І. Дозволь собі бути щасливим : тренінг спілкування для підлітків та молоді / Т. Баб'як, І. Корнієнко //Тренінги спілкування / упорядник Т. Гончаренко. - К. : Ред. загальнопед. газ., 2004.- С. 45-93.
8. Белецкая И. В. Роль культурно-досуговых учреждений в социализации и развитии личности / И. В. Белецкая // Вісник Луганського національного педагогічного ун-ту ім. Тараса Шевченка. – 2007. – № 6. – С. 11–21.
9. Беляев Г. Ю. Педагогическая характеристика образовательной среды в различных типах образовательных учреждений / Г. Ю. Беляев. – М. : ИЦКПС, 2000. – 264 с.
10. Бердяев Н. А. Опыт философии одиночества и общения. М.:Республика,

2006. — 380 с.

11. Березовин Н. А. Адаптация студентов к жизнедеятельности вуза: психолого-педагогические аспекты / Н. А. Березовин. – Минск: Выбранные научные работы БДУ. – 2001. – С. 11–25.
12. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. – Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади [Текст]: навч. - метод. посібник / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
13. Бибрих Р. Р. Мотивационные аспекты адаптации студентов к учебному процессу в вузе / Р. Р. Бибрих // Психолого-педагогические аспекты адаптации студентов к учебному процессу в вузе : сб. науч. тр. – Кишинев : Изд-во Кишинев., гос. ун-та, 1990 – С. 17–27.
14. Бойко А. М. Соціалізація / А. М. Бойко // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 834–835.
15. Буланова-Топоркова М. В. Педагогика и психология высшей школы: учеб. пособие / М.В. Буланова-Топоркова, А.В. Духавнева, Л.Д. Столяренко, С.И. Самыгин, Г.В. Сучков, В.Е.Столяренко, Н.А. Кулаковская - Ростов н / Д : Феникс, 2002. - 544 с.
16. Вейс, Роберт С. Вопросы изучения одиночества // Лабиринты одиночества: Пер. с англ. / Сост., общ. ред. и предисл. Н.Е. Покровского. М.: Прогресс, 1989. – С. 114-128.
17. Виноградова В. Проблеми соціалізації студентської молоді / В. Виноградова // Соціальна психологія. – 2007. – Спец. вип. – С. 150-154.
18. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. / О. І. Власова. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
19. Войтович Н. Відмінності шкільного та студентського колективів як аспект проблеми адаптації першокурсників до умов ВЗО / Н. Войтович // Психологічна адаптація студентів першого курсу до умов навчання у ВЗО : зб. наук. ст. – Луцьк : Держ. ун-т ім. Лесі Українки, 1999. – С. 57-65.
20. Голованова Н. Ф. Социализация и воспитание ребенка : учеб. пособ. / Н. Ф.

- Голованова. – СПб. : Речь, 2004. – 272 с.
21. Гордієнко Л. О. Соціалізація молоді Великої Британії у діяльності молодіжних організацій: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Гордієнко Леся Олександрівна. – К., 2004. – 23 с.
 22. Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі : Книга для вчителя / [Андрієвська В. В., Балл Г. О., Волинець А. Г. та ін.]. – К. : ІЗМН, 1997. – 136 с.
 23. Дмитренко Г. Проведення самодіагностичних практикумів /Г. Дмитренко // Психолог.-2004.-№ 6.- С. 7-15. 6.
 24. Долгинова О. Б. Изучение одиночества как психологического феномена / О. Б. Долгинова //Практическая психология. 2000. №4. 230 с.
 25. Дябел Л. І. Соціалізація студентів-першокурсників в умовах педагогічного університету / Лариса Іванівна Дябел : автореф. дис. канд.пед.н. : 13.00.05 – соціальна педагогіка. – К., 2005. – 21 с.
 26. Дяченко М. Д. Особливості соціалізації майбутніх журналістів у процесі підготовки до професійно-творчої діяльності // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – № 1, 2013, с. 45-55. – Режим доступу: http://almater.inpu.edu.ua/magazines/soc-ped/2013/SP_2013_1.pdf
 27. Євтух М. Б. Соціальна педагогіка : підручник / М. Б. Євтух О. П. Сердюк. – К. : МАУП, 2002. – 232 с.
 28. Завгородня Н.М. Педагогічні умови соціалізації обдарованих учнів у навчально-виховному середовищі загальноосвітнього навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 “Соціальна педагогіка” / Н. М. Завгородня. – Х., 2006. – 23 с.
 29. Закон України “Про вищу освіту” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.osvita.org.ua/pravo/law_05/.
 30. Закон України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=92742>
 31. Зарубінська І. Б. Проблема діагностики соціальної компетентності студентів

- вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / І. Б.Зарубінська // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 5 (13). – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.
32. Застело А. О. Психологічні основи організації інформаційно-освітнього середовища дистанційної освіти /А. О. Застело // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. 2012. – Вип. 42(2). – С. 19–29 : [Електронний ресурс]. Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2012_42%282%29__5.
33. Зданевич Л. В. Як живеться студентові? / Л. В. Зданевич// Гуманітарні науки. – 2005. – №2. – С. 174–179.
34. Зимняя И. А. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека [Електронний ресурс] / И. А. Зимняя // Эйдос : Интернет-журнал. – 2006. – 4 мая. – Режим доступу до журн. : <http://www.eidos.ru/journal/2006/0504.htm>
35. Зимняя И. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Дайджест педагогічних ідей та технологій : Школа-парк / И. Зимняя. – 2003. – № 4. – С. 18–23.
36. Казаринова Н. В. Межличностное общение :учебник / Куницына В. Н., Казаринова Н. В., Погольша В. М. СПб. : Питер, 2001. С. 12-29.
37. Карпенко О. В. Молодежь в период трансформации: катастрофические сценарии и реальность / О. В. Карпенко // Молодежь в условиях социально-экономических реформ / под. ред. В. Т. Лисовского. – Сибирь, 1995. – Вып. 2. – С. 119–120.
38. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посіб. для студ. пед. навч. закладів / С. Г. Карпенчук. – К. : Вища шк., 2005. – 180 с.
39. Киричук О. В. Концепція виховання підростаючих поколінь / О. В. Киричук // Рад. шк. – 1991. – № 5. – С. 33–40.
40. Киричук О. В. Філософія освіти і проблеми виховання. Філософія освіти в сучасній Україні / О. В. Киричук – К. : ІЗМН, 1997. – С. 116–122.
41. Ковалева А. И. Социализация личности: норма и отклонение / А. И. Ковалева.

- М., 1996. – 224 с.
42. Колесов В. И. Соотношение понятий «социализация», «адаптация», «воспитание», «развитие» в современном социуме [Электронный ресурс] / В. И. Колесов, Т. В. Седлецкая, Е. О. Латышева // Вестник Санкт-Петербургского университета ГПС МЧС России. – Режим доступа : <http://vestnik.igps.ru/wp-content/uploads/V51/20.pdf>
43. Кон И. С. Личность / И. С. Кон // Философский энциклопедический словарь. – М. : Сов. энциклоп., 1983. – С. 70–71.
44. Кон И. С. НТР и проблемы социализации молодежи / И. С. Кон. – М. : Знание, 1988. – 63 с.
45. Кон И. С. Социализация / И. С. Кон, В. Б. Ольшанский // Философский словарь : в 5 т. – М., 1970. – Т. 5. – С. 66–67.
46. Королева С. С. Профессиональная социализация личности в процессе вузовского образования / С. С. Королева // Вестн. ун-та Рос. акад. образования. – 2010. – № 2 (50). – С. 77–80.
47. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Григорій Силівич Костюк. – К. : Рад. шк. 1989. – 608 с.
48. Кулюткин Ю. Образовательная среда и развитие личности / Ю. Кулюткин, С. Тарасов // Новые знания. – 2001. – № 1. – С. 6 – 7.
49. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс. Навч. посібник / В. М. Кухаренко, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко. – Харків : НТУ «ХП», Торсінг, 2002. – 320 с.
50. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації : європейські абрисы / Н. М. Лавриченко. – К. : Віра ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.
51. Лавриченко Н. М. Проблеми гуманістичного спрямування шкільної соціалізації: пед. роздуми і нотатки. – К.: ТОВ “Інсайт-плюс”, 2006. – 279 с. – Бібліогр.: с. 231-247.
52. Левківський М. В. Історія педагогіки / М. В. Левківський. – [2-е вид. доп.]. – К. : Центр навч. л-ри, 2005. – 369 с.
53. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В. І.

- Лозова, Г. В. Троцько. – Х. : “ОВС”, 2002. – 400 с.
54. Лукашевич М. П. Соціалізація. Виховні механізми і технології : навч.-метод. посіб. / М. П. Лукашевич. – К. : ІЗМН, 1998. – 112 с.
55. Ляхова І. А. Використання системного аналізу процесу адаптації студентів-першокурсників/ І. А. Ляхова// Рідна школа. – 2001. – №1. – С. 61-63.
56. Макаренко А. С. Воспитание гражданина / А. С. Макаренко. – М. : Просвещение, 1988. – 304 с.
57. Мерлин В. С. Становление индивидуальности и социализация индивида / В. С. Мерлин // Проблемы личности. – М., 1969. – С. 281–291.
58. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з курсу «Обчислювальна техніка і основи програмування» / Укладач: Прокоф'єв Є.Г. – Мелітополь. 2006. – 47 с.
59. Методология и методы социально-педагогических исследований / [авт.-сост.: С. Я. Харченко, Н. С. Кратинев, А. Н. Чиж и др.]. – Луганськ : Альма-матер, 2001. – 216 с.
60. Микляева А. В. Социальная идентичность личности: содержание, структура, механизмы формирования / Микляева А. В., Румянцева П. В. : монография. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2008. – 456 с.
61. Міщик Л. І. Соціальна педагогіка: Навч. посібник / Інститут змісту і методів навчання. — К., 1997. — 139 с.
62. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. / Неля Євтихіївна Мойсеюк. – [5-е вид., доп. і перероб.]. – К., 2007. – 656 с.
63. Мудрик А. В. Социальная педагогика : [учеб. для студ.] / Анатолий Викторович Мудрик ; под ред. В. А. Слостёнина. – М. : Академия, 2000. – 200 с.
64. Наше життя : офіційний сайт ПУЕТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://puet.edu.ua/uk/nashe-zhittya>
65. Овчаренко Г. Е. Педагогічні умови соціалізації студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у позанавчальній діяльності: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.05 / Луганський національний педагогічний ун-т ім.

- Тараса Шевченка. — Луганськ, 2005. — 20 с.
66. Прокоф'єв Є.Г. Дистанційна підготовка майбутнього вчителя, як метод формування індивідуалізації навчання / Є.Г. Прокоф'єв // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Випуск 11: збірник наукових праць / За ред. П.В. Дмитренка, В.Д. Сиротюка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – С. 237-244.
67. Прокоф'єв Є.Г. Інноваційні освітні технології в процесі індивідуалізації навчання / Євген Прокоф'єв // Болонський процес очима студентів: матеріали міжнародної науково-практичної конференції: Київ, 14 грудня 2007 р. У 2-х томах / Редкол.: І.І. Тимошенко та ін.. – К.: Ви-во Європ. ун-ту, – 2008. – Т 1. – С. – 233-236.
68. Прокоф'єв Є.Г. Модель загальнопедагогічної підготовки майбутніх вчителів в умовах інформаційно-освітнього середовища // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: - Випуск 7 (14): збірник наукових праць / Редрада. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. С. 203-207.
69. Прокоф'єв Є.Г. Науково-теоретичні основи моделі загальнопедагогічної підготовки майбутніх вчителів в умовах дистанційного навчання // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: матеріали звітно-наукової конференції викладачів університету за 2008 рік, 5-6 лютого 2009 року / Укл. Г.І. Волинка, О.В. Уваркіна, О.П. Симоненко, О.П. Ємельянова. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. С. 176-177.
70. Прокоф'єв Є.Г. Организация самостоятельной работы студентов с применением технических средств обучения и новых информационных технологий / Є.Г. Прокоф'єв // Теорія і методика навчання інформатики та математики: зб. наук. праць. – Вип. 3. – Мелітополь: МДПУ, 2004. – С. 139. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з дисципліни
71. Прокоф'єв Є.Г. Організаційно-педагогічні аспекти забезпечення якості

- загальнопедагогічної підготовки засобами дистанційного навчання. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Випуск 18: збірник наукових праць / За ред. В.Д. Сиротюка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – С. 212-218.
72. Прокоф'єв Є.Г. Педагогічні умови забезпечення якості загальнопедагогічної підготовки за дистанційною формою навчання / Є.Г. Прокоф'єв // Вища освіта України - Додаток 4, том IV (22), 2010 р. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» – Київ: Вид-во КНУ імені Т. Шевченка, 2010 р. – С. 306-313.
73. Степаненко С. В. Про трансформацію системи заочної освіти в умовах інтеграції в Європейський освітній простір / С. В. Степаненко // Вища школа. – 2007. – № 2. – С. 31–37.
74. Ткачук Л. В. Психологічні особливості дистанційного навчання як перспективної освітньої технології [Електронний ресурс] / Л. В. Ткачук. - Режим доступу: http://www.zippo.net.ua/data/files/KafPsihol/NavchRobota/lvtkas huk_02.pdf.
75. Шуневич Б. І. Дистанційна освіта : теорії індустріалізації викладання / Б. І. Шуневич / Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 5. – С. 45–50.
76. Плотніков П. В. Основи соціалізації молоді промислового регіону : монографія / П. В. Плотніков. – Донецьк : ДонНУ, 2004. – 558 с.
77. Петрочко С. П. Деякі аспекти соціального виховання у вищих навчальних закладах мистецького профілю // Соціалізація особистості: Збірник наукових праць. За ред. проф. Капської. – Том XXIV. – К.: Логос, 2005. – С.139-146.
78. Подоляк О. І. Психологія вищої школи: Навчальний посібник/ О. І. Подоляк, А. В Юрченко/ – К. : Знання, 2000. – 160–165 с.
79. Примуш М.В. Загальна соціологія : навч. посібник / М. В. Примуш. – К. : Професіонал, 2004. – 590 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://textbooks.net.ua/content/view/7228/46/>

80. Резник Т. І. Практична психологія та соціальна робота: Психологічний зміст труднощів у навчанні студентів-першокурсників / Т. І. Резник. – 2002. – №1. – С. 135–139.
81. Ромм М. В. Адаптация личности в социуме : теоретико-методологический аспект. Новосибирск : Наука , 2002. – 275 с.
82. Савченко С. В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в поза навчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору: Автореферат дис. ... докт. пед. наук: 13.00.05 / Луганський нац. пед. ун-т ім.Т.Шевченка. – Л., 2004. – 42 с.
83. Социальная педагогика: Курс лекций: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под общ. ред. М. А. Галагузовой. – М. : Гуманит. изд. центр
84. Хазратова Н. В. Включення студента до соціально-психологічного простору ВНЗ: типи особистісних проблем та консультативна робота з студентами / Н. В. Хазратова // Практична психологія та соціальна робота. – №2, 2000. –С. 5-8.
85. Хотієнко С. В. Соціалізація студентів в умовах класичного університету [Текст] / С. В. Хотієнко, А. Д. Черевко. – Режим доступу : <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=17427&chapter=1>

ДОДАТКИ

Анкета студента

Шановний першокурсник!

Просимо Вас відповісти на наші запитання. Обрані Вами варіанти відповідей відзначте будь-яким значком, а також підкресліть, де потрібна, окремі положення. На кожне питання може бути кілька відповідей.

1. Ви закінчили:

- а) загальноосвітню середню школу;
- б) школу з технічним ухилом, ліцей, технікум (підкреслити);
- в) спецшколу мовну, гімназію гуманітарну (підкреслити);
- г) інший тип навчального закладу (назвіть).

2. Ви зробили свій вибір і поступили в ПУЕТ:

- а) за покликанням
- б) за наполяганням (або за порадою) батьків;
- в) за сімейним традиціям;
- г) із солідарності з приятелем, подругою;
- д) інші причини (вказати) _____.

3. Звідки Ви отримали відомості про ПУЕТ:

- а) з реклами (у вашому навчальному закладі, у пресі, по радіо);
- б) від батьків, родичів або знайомих, що працюють в ПУЕТ;
- в) від товаришів, студентів ПУЕТ;
- г) від своїх однолітків;
- д) з інших джерел (вказати) _____.

4. Чи важко Вам було звикнути до студентського життя? Виберіть відповідь

- а) так, процес адаптації був важким і довгим
- б) ні, процес адаптації був неважким і недовгим
- в) ніяка адаптація не була потрібна, відразу відчув себе студентом
- г) важко відповісти

Продовж. додатку А

5. Яка Ваша загальна задоволеність студентським життям? Виберіть відповідь

№ з/п	Шкала відповідей	Оцінка в балах
1	Повністю задоволений	+2
2	Скоріше задоволений, ніж ні	+1
3	Швидше незадоволений, ніж задоволений	-1
4	Повністю незадоволений	-2
5	Важко відповісти	0

6. Яка Ваша задоволеність різними сторонами вузівського життя?

№	Чи задоволені Ви?	Так	Частково	Ні
1.	складом і змістом навчальних дисциплін			
2.	організацією навчального процесу			
3.	своїми результатами в зимову сесію			
4.	якістю викладання			
5.	забезпеченістю навчально-методичною літературою			
6.	технічною оснащеністю аудиторій			
7.	ставленням викладачів			
8.	відносинами в групі			
9.	побутовими умовами в навчальному корпусі			
10.	побутовими умовами в гуртожитку			
11.	умовами харчування в навчальному корпусі			
12.	умовами для повноцінного дозвілля			
13.	організацією масових заходів в університеті			
14.	можливостями займатися спортом			
15.	можливостями для художньої творчості			

Продовж. додатку А

7. Що спонукало Вас вступити до даного ЗВО? Можна обирати кілька відповідей, проставляючи їх ранг від № 1 (найвагоміша причина) до № 11 (найменш вагома)

№	Мотиви	Ранг
1.	Інтерес до професії	
2.	Перспектива знайти хорошу роботу після вузу	
3.	Престиж, авторитет вузу	
4.	Бажання отримати диплом (неважливо де)	
5.	Вважаю, що у мене є найкращі здібності в обраній галузі	
6.	Не хотілося іти в армію	
7.	Вплинуло навчання в спеціалізованому класі, технікумі, ліцеї	
8.	Вплинула сімейна традиція, батьки	
9.	Хотілося продовжити безтурботний період життя	
10.	Порада вчителів, фахівців з профорієнтації	
11.	Інші мотиви	

8. Хто, або що допомогло адаптуватися в новій соціальній ролі студента?

Виберіть одну або кілька відповідей:

- 1) куратор
- 2) батьки
- 3) однокурсники
- 4) старшокурсники
- 5) студентська профспілка
- 6) викладачі
- 7) масові заходи в університеті
- 8) друзі, подруги, знайомі
- 9) спільна участь у творчих оглядах, змаганнях
- 10) ніхто і ніщо
- 11) інше _____

Продовж. додатку А

9. Що викликало найбільші проблеми у студентському житті?

Виберіть одну або кілька відповідей:

- 1) нестача вільного часу
 - 2) перевантаженість навчальними заняттями, незручний розклад
 - 3) недостатній рівень до вузівської підготовки
 - 4) невміння організувати себе
 - 5) нестача коштів, невміння їх витратити
 - 6) відсутність звичного кола спілкування
 - 7) неможливість знайти заняття до душі, цікаву справу
 - 8) мало уваги з боку деканату, кураторів
 - 9) низька технічна оснащеність аудиторій, лабораторій
 - 10) погані санітарно-гігієнічні умови
 - 11) складно звикнути до нової обстановки, сходитися з новими людьми
 - 12) низька якість викладання
 - 13) особливих проблем не було
 - 14) інше
10. Як ви оцінюєте відносини в студентській в групі? Виберіть відповідь
- 1) склався дружний колектив
 - 2) виділилися активні студенти, але більшість пасивних
 - 3) всі розділилися на компанії
 - 4) байдужість, у багатьох інтереси поза групою
 - 5) присутні конфліктні ситуації
11. Чи входите Ви до складу творчого колективу ПУЕТ, органу самоврядування, відвідуєте спортивну секцію? Відповідь (підкресліть):
1. Ні. 2. Так.
12. Якщо ваша відповідь на попереднє питання «Так», напишіть що саме Ви відвідуєте _____

Ваші анкетні дані:

Студент групи _____ Стать: Ч ___ Ж ___ Дякуємо за роботу!